

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки і управління
Кафедра економіки аналітики, моделювання та інформаційних технологій в
бізнесі

ДИПЛОМНА РОБОТА

Магістр
(освітній рівень)

Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітня програма «Економіка підприємства»

«Дослідження інвестиційної активності підприємств машинобудування на
прикладі ТОВ «Мегатекс Індастріал» (Хмельницька обл., м. Старокостянтинів)»

ДРЕП. 0 2 2 3 0 1 . 0 1 . 0 1 . 0 0

Виконав студент ІІ курсу, група

ЕПМ-22-1

В.П. Самчук

Ініціали, прізвище

Керівник

О.В. Пилип'як

Ініціали, прізвище

Нормоконтролер

О.В. Пилип'як

Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:

Завідувач кафедри ЕАМ та ІТБ

д-р екон. наук, проф.

П.М. Григорук

Ініціали, прізвище

_____ 2023 р.

Хмельницький, 2023

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки і управління

Кафедра економіки аналітики, моделювання та інформаційних технологій
в бізнесі

Освітній рівень магістр

Галуз знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітня програма «Економіка підприємства»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

П.М. Григорук

«__» _____ 2023 р.

З А В Д А Н Н Я

НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Самчуку Валентину Павловичу

1. Тема роботи «Дослідження інвестиційної активності підприємств машинобудування на прикладі ТОВ «Мегатекс Індастріал» (Хмельницька обл., м. Старокостянтинів)»
керівник роботи Пилипак О.В., кандидат економічних наук, доцент
затверджена наказом по університету від 15 серпня 2023 р. № 30
 2. Строк подання студентом роботи на кафедру 15 грудня 2023 року
 3. Вихідні дані до роботи Баланс та звіт про фінансові результати підприємства «Мегатекс Індастріал», звіт про рух грошових коштів, звіт про рух основних засобів, матеріали бухгалтерської звітності
 4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які необхідно розкрити)
Вступ. Розділ 1. Інвестиційну діяльність та показники ефективності інвестицій.
Розділ 2. Діяльність «Мегатекс Індастріал» та інвестиційна активність бізнесу.
Розділ 3. Активізація інвестиційного процесу «Мегатекс Індастріал».
Висновки. Перелік джерел посилань.
 5. Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень)
Система показників бізнесу. Показники ефективності промислових підприємств. Основні техніко-економічні показники підприємства. Склад працівників підприємства. Структура персоналу. Динаміка персоналу. Формування прибутку підприємства. Показники ефективності використання персоналу. Рекомендовані заходи щодо підвищення ефективності діяльності.
-

6. Консультанти розділів дипломної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

6. Дата видачі завдання _____

7. Календарний план

Назва етапів (розділів) дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
Вступ		
Теоретичний розділ		
Аналітично-дослідницький розділ		
Проектно-рекомендаційний розділ		
Висновки		

Студент

(підпис)

Самчук В.П.

(ініціали, прізвище)

Науковий керівник роботи

(підпис)

Пилип'як О.В.

(ініціали прізвище)

РЕФЕРАТ

Тема роботи: Дослідження інвестиційної активності підприємств
машинобудування на прикладі ТОВ «Мегатекс Індастріал»
(Хмельницька обл., м. Старокостянтинів)»

Прізвище та ініціали автора: В.П.Самчук

Керівник роботи: к.е.н, доц. Пилипак О.В.

Дипломна робота містить: сторінок 91, рисунків 14, таблиць 22, джерел
посилань 25.

Ключові слова: підприємство, витрати, доходи, ефективність праці,
продуктивність, рентабельність, інвестиції, активізація інвестиційної
діяльності.

Предмет дослідження – вплив факторів на інвестиційну діяльність ТОВ
«Мегатекс Індастріал» (Хмельницька обл., м. Старокостянтинів)».

Метою дипломної роботи магістра є комплексно оцінити діяльність
підприємства та дати рекомендації щодо покращення його діяльності.

Підприємство - об'єкт дослідження – Товариство «Мегатекс Індастріал».

За результатами дослідження сформульовані основні засади оцінювання і
управління ефективністю діяльності та інвестиціями. Проаналізовано
ефективність діяльності промислового підприємства, і ефективність інвестицій,
зокрема. Розроблено низку заходів щодо удосконалення інвестиційної
діяльності.

Одержані результати можуть бути використанні для покращення
діяльності малих машинобудівних підприємств.

Дата подання роботи до захисту 15.12.2023р.

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ	5
1 Основні теоретичні та методологічні аспекти інвестиційної політики підприємства в ринкових умовах господарювання	8
1.1 Інвестиційна діяльність й інвестиційна політика. Регулювання інвестиційної діяльності на рівні держави	9
1.2 Суть та класифікація інвестицій. Методи сучасного підходу до аналізу ефективності інвестицій	12
1.3 Методи сучасного підходу до аналізу ефективності інвестицій	25
2 Аналіз ТОВ «Мегатекс Індастріал» та його середовища функціонування ”	35
2.1 Сучасний стан та основні тенденції розвитку промисловості в Україні	35
2.2 Загальна характеристика підприємства та аналіз основних техніко-економічних показників його діяльності	38
2.3 Аналіз майна підприємства	46
2.4 Аналіз фінансового стану та інвестиційної активності підприємства	59
3 Шляхи активізації інвестиційної діяльності ТОВ «Мегатекс Індастріал»	71
3.1 Розробка інвестиційного проекту будівництва когенераційної установки	71
3.2 Дослідження ризику інвестиційного проекту будівництва когенераційної установки	79
Висновки	83
Перелік джерел посилань	87

ВСТУП

За умов трансформаційної економіки підприємство здійснює свою виробничо-торгівельну діяльність самостійно, але конкуренція, що полягає в змаганні за споживачів своєї продукції, змушує продавця (виробника) враховувати інтереси й побажання покупців і виробляти продукцію, яка їм потрібна. Бізнес, що програв в цій боротьбі, звичайно стає банкрутом, тобто не може оплатити вартості товарів, робіт та послуг, розрахуватись з бюджетом, а через це наражається на небезпеку продажу свого майна. Тому, щоб запобігти катастрофі, необхідно постійно стежити за ситуацією на ринку і забезпечувати високу конкурентоспроможність своєї продукції. Одним із інструментів зростання реальної конкурентоспроможності бізнесу є активізація інвестиційної діяльності й зважена інвестиційна політика.

Актуальність теми. Інвестиційна політика й загалом інвестиційна діяльність у державі та на рівні окремих бізнесі є одним з основних напрямків розширення та відтворення основних фондів і виробничих потужностей на базі науково-технічного прогресу, що уможливорює регулювання розвитку економіки, істотне підвищення її ефективності.

Аналіз основних макроекономічних показників, що визначають можливі обсяги інвестицій в Україні, свідчить про обмеженість інвестицій поряд з низькою ефективністю їх використання. Тому вирішення питань, пов'язаних з підвищенням ефективності інвестиційної діяльності, є необхідною умовою забезпечення розвитку економіки.

Таким чином, з'ясування ефективних напрямків інвестиційної політики підприємств в умовах сьогодення потребує нових наукових рішень, здатних забезпечити довгострокову прибуткову діяльність підприємства.

У період переходу до ринкової економіки суб'єктами інвестиційної діяльності можуть бути державні, акціонерні та інші установи, а також приватні особи, при чому всі вони мають однакові права і соціально-економічні гарантії. Тому їх різноманітність вже не можна регулювати й запровадити такий механізм інвестування, який зробив би цей процес ефективним.

Ефективність інвестиційної політики сучасного бізнесу залежить від рівня розвитку капітального будівництва, інвестиційного та промислово-будівельного комплексів, що у свою чергу замовляється виробничим потенціалом їх матеріально-технічної бази, кваліфікацію виконавців, науково технічним рівнем проектних рішень, станом організації та планування інвестиційного процесу, забезпечення його фінансовими ресурсами.

В Україні на сучасному етапі розвитку економіки та особливо в умовах жакливої війни, необхідною умовою ефективності інвестиційної політики є відродження фінансово-кредитного та інвестиційного ринків. Економічного підсилення та активності інвестиційної діяльності можна досягти тільки шляхом створення єдиного ринку капіталів. Це завдання багатопланове і містить як короткострокове, так і довгостроковий аспекти, пов'язані з вирішенням проблеми розвитку ринку акціонерних капіталів і державних цінних паперів.

Діючий нині механізм інвестиційної діяльності є не повним і поки що немає цілісної методологічної основи. У ньому не відпрацьовані такі напрямки, як фінансовий механізм інвестиційного процесу відтворення капіталу, механізм формування ресурсів.

Постановка мети і завдання. Актуальність і необхідність розв'язання проблем розробки напрямів інвестиційного розвитку й активізації інвестиційного розвитку взагалі в будь-яких кризових ситуацій на підприємствах різної форми власності визначили і обумовили мету даної дипломної роботи.

Метою роботи є: проаналізувати фінансово-господарську та інвестиційну діяльність «Мегатекс Індастріал» та запропонувати шляхи вдосконалення та активізації інвестиційної діяльності підприємства в сучасних військових умовах господарювання.

Предмет дослідження: теоретичні та практичні аспекти формування ефективної інвестиційної політики «Мегатекс Індастріал».

Методи дослідження включають традиційні способи обробки інформації (порівняння, графічний, групування, балансовий метод), способи детермінованого факторного аналізу у другому розділі, а також методи проектного аналізу при дослідженні інвестиційного проекту у третьому розділі даної роботи.

Інформаційною базою при написанні дипломної роботи були Закони України “Про інвестиційну діяльність” та “Режим іноземного інвестування”, підручники і навчальні посібники з таких дисциплін як: економічний аналіз, фінансовий аналіз, проектний аналіз, інвестиційний менеджмент, фінансовий менеджмент, менеджмент організацій, економіка підприємства, планування діяльності підприємств, статистика, теорія ймовірностей і математична статистика та інші.

Практичне значення роботи полягає у тому, що внаслідок проведеного комплексного аналізу інвестиційної та інших видів діяльності «Мегатекс Індастріал», обґрунтованих заходів щодо активізації інвестиційних процесів, з'являється можливість: розробки напрямків стратегії та тактики ефективної діяльності підприємства в цілому, використання прихованого виробничо-господарського потенціалу.

Обсяг і структура дипломної роботи. Робота складається із змісту, вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 82 сторінки; 17 рисунків та 24 таблиці.

РОЗДІЛ 1 Основні теоретичні аспекти інвестиційної діяльності підприємства в ринкових умовах господарювання

1.1 Інвестиційна діяльність й інвестиційна політика. Регулювання інвестиційної діяльності на рівні держави

Інвестиційна діяльність виступає однією із найбільш прогресивних форм розвитку. Тільки завдяки їй відбувається виробництво та споживачі отримують свої товари.

Інвестиційна діяльність представляє собою діяльність, пов'язану із вкладанням коштів у різні активи (матеріальні, нематеріальні) із метою отримання економічних вигод [18, с. 67]. Звісно, що інвестиційну діяльність можна трактувати й більш широко, як базову діяльність по забезпеченню добробуту, адже саме через інвестиції і досягаються високі фінансові результати.

З метою реалізації економічної, науково-технічної та соціальної політики здійснюється державне регулювання інвестиційної діяльності. Воно визначається планами й програмами розвитку народного господарства, бюджетами та передбаченими в них обсягами державного фінансування. При цьому створюються пільгові умови інвесторам, які здійснюють інвестиційну діяльність у найважливіших напрямках і насамперед у соціальну сферу, технічне вдосконалення виробництва, упровадження відкриттів і винаходів.

Загальна схема інвестиційної діяльності в сфері виробництва представлена на рисунок 1.1 [24].

Державне регулювання інвестиційної діяльності охоплює регулювання умов останньої, а також пряме управління державними інвестиціями, що здійснюється за допомогою системи податків, податкових ставок і пільг. Для регулювання попиту може вводитися диференційований податок на

Рисунок 1.1- Загальна схема інвестиційної діяльності в сфері виробництва

інвестиції і здійснюється спеціальна амортизаційна політика, у тому числі з прискореною амортизацією. При цьому пільги щодо амортизації можуть встановлюватись диференційовано для окремих галузей і сфер економіки, елементів основних фондів, види устаткування шляхом надання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик на розвиток окремих регіонів, галузей виробництва, здійснення кредитної політики, упровадження державних норм і стандартів антимонопольних заходів, приватизації державної власності, включаючи не завершене будівництво, здійснення політики ціноутворення, створених певних умов користування землею та іншими природними ресурсами.

Законодавством закріплено, що вартість продукції (робіт, послуг) у процесі інвестиційної діяльності визначається за договірними цінами у тому числі за результатами проведення конкурсів.

Державні органи та їх посадові особи не мають права втручатися у діяльність суб'єктів незалежно від форм власності. Інвестиції не можуть бути націоналізовані, реквізовані, до них також не можуть бути застосовані заходи, рівні за наслідками.

Проте необхідно зазначити, що проголошені гарантії прав і захист інвестиції майже в кожному пункті мають застереження тому, що вони можуть бути порушені державою в межах її компетентності або прийняттям обмежувальних законодавчих заходів “актів”. Надійність, упевненість і стійкі гарантії – дуже важлива, і одна із основних, умова ефективного інвестування.

Для чіткого становлення межі та добробуту довгострокових орієнтирів велике значення має питання про стадії інвестиційного процесу. Наприклад, під інвестиційним процесом об'єктів будівництва розуміється процес створення виробничих потужностей від розробки їх техніко-економічних параметрів і до повного досягнення проектних показників. У такому розумінні інвестиційний процес складається з трьох послідовних стадій: перша – науково-проектна підготовка; друга – будівництво; третя – освоєна. Кожна з них передбачає кілька етапів.

Так після прийняття рішення про необхідність спорудження об'єкта, як виборчого, так і невиробничого призначення, починається стадія підготовки інвестиційного процесу, вихідним пунктом якої є можливі капітальні вкладення. Підготовка будівництва ведеться в таких основних напрямках, як дослідження і розробка технічних параметрів і рішень, виконання проектних робіт і розробка проекту, як майбутньої моделі проекту, підготовка робочих кадрів, матеріально-технічна підготовка запланованого будівництва. На стадії наукових досліджень і вишукувальних робіт є найбільш резервним щодо підвищення ефективності не тільки інвестиційної діяльності, а усього процесу розширеного відтворення.

Інвестиційний процес і цикл проходять через одні й ті самі стадії та етапи, але на відміну від інвестиційного процесу, інвестиційний цикл – це індивідуальний обіг капітальних вкладень. Він є органічною клітиною процесу розширеного відтворення основних фондів і ця обставина найповніше характеризує економічну і технологічну єдність інвестиційного циклу в будівництві. Динаміку інвестиційних процесів слід розглядати в різних аспектах – часовому, просторовому та вартісному. В будь-який з цих аспектів розкриває певні особливості інвестиційного процесу, але спільним для всіх є послідовний рух вартості і кругообіг капіталу, створення нової споживчої вартості в результаті об'єднання та перетворення продуктів кожної стадії інвестиційного процесу. Так результати науково-дослідницьких і експериментально-конструкторських робіт поєднуються з архітектурними і технологічними та

іншими проектними рішеннями і втілюються у проектно-конструкторській документації [18, с. 119].

У свою чергу на стадії будівництва проект за участю будівельної техніки, матеріалів і виробів перетворюється на готовий об'єкт, який пройшовши стадію освоєння, випускає потрібну продукцію або задовольняє суспільні чи особисті потреби. При цьому результат однієї стадії сам по собі або не можливий без споживання результатів інших стадій, або не має споживчої вартості. Цей аргумент також підтверджує єдність усіх стадій інвестиційного процесу.

Складною, але дуже актуальною проблемою є забезпечення єдності матеріальної й вартісної сторін інвестиційного процесу. Від розв'язання цієї проблеми значною мірою залежить загальний план економіки, оскільки вона безпосередньо пов'язана з інфляцією.

Завдяки комплексному характеру інвестиційний процес впливає не тільки на розвиток промисловості, а й на регіональну економіку. Своєчасно та збалансована його реалізація в територіально-галузевому плані справляє стимулюючий вплив на розвиток і розміщення продуктивних сил країни. І навпаки, надто розтягнута в часі, розпорошена територіально, і через це безсистемна реалізація призводить до дестабілізаційних умов.

Як показує практика інвестиційна активність не може зростати поки не забезпечена сама інфраструктура інвестиційного процесу, як система трьох рівнів [20].

Саме тому наукове обґрунтування інфраструктури інвестиційного процесу має велике значення щодо найефективніших шляхів його реалізації. Сформувавши сам механізм ефективної реалізації можна лише за наявності комплексного підходу до процесу створення й освоєння інвестицій. Такий підхід становить сутність інвестиційного циклу. Його рисою є тісний зв'язок з науково-технічним прогресом.

Інвестиційна діяльність підприємства підпорядкована певній інвестиційній політиці, розробленій підприємством в складі його фінансової стратегії. Основною ціллю інвестиційної політики є забезпечення

найефективніших шляхів розширення активів підприємства з позицій перспектив його розвитку. З врахуванням цієї цілі зміст політики управління інвестиціями підприємства можна сформулювати наступним чином: інвестиційна політика представляє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства, яка полягає у виборі і реалізації найефективніших шляхів розширення рівня його активів для забезпечення основних напрямків його розвитку.

Інвестиційна політика підприємства передбачає:

1. Формування окремих напрямків інвестиційної діяльності підприємства у відповідності із стратегією. Розробка напрямків інвестиційної діяльності підприємства базується на стратегії його економічного розвитку в майбутньому періоді і покликана вирішувати наступні задачі:

-визначення співвідношення різних форм інвестування на окремих етапах перспективного періоду. Форми інвестування визначаються функціональною направленістю діяльності підприємства, стадією його життєвого циклу і рядом інших умов;

-визначення галузевої направленості інвестиційної діяльності. Ця задача вирішується для підприємств, що здійснюють багатогалузеву господарську діяльність;

-визначення регіональної направленості інвестиційної діяльності. Така задача вирішується бізнесами з регіональною диверсифікацією діяльності.

2. Формування окремих напрямків інвестиційної діяльності підприємства у відповідності із стратегією його економічного розвитку дозволяє визначити пріоритетні цілі і задачі по окремих етапах майбутнього періоду.

1.2 Суть та класифікація інвестицій.

Поняття “інвестиція” (від латинського “in-vestio” – одягати) виступає однією з первинних економічних категорій, що відображає найбільш суттєві закономірні зв’язки і відношення в економічній дійсності; є безпосереднім

підґрунтям для побудови ієрархічної структури таких фундаментальних понять як-то: капітал, прибуток тощо.

У загальноприйнятому, у вітчизняних і зарубіжних джерелах, трактуванні інвестиція – це вкладення коштів в основний капітал з метою отримання фінансової вигоди. Іноді поняття “інвестиція” визначають дещо ширше. Зокрема у Законі України “Про інвестиційну діяльність” від 18 вересня 1991р. зазначене наступне: “Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об’єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої утворюється прибуток або досягається соціальний ефект” [1].

Інвестиції є складним синтетичним поняттям, що надає їх суспільній природі багатогранність, зокрема їх можна розглядати з фінансової та економічної точок зору. З точки зору фінансового підходу, під інвестиціями розуміють кошти, що вкладаються в певні об’єкти.

Економічному підходу, який розглядає інвестиції з точки зору витрат цінностей, притаманний нетоварний характер. Його відмінною рисою є ігнорування значущості грошової форми кругообігу капіталу, обґрунтування пріоритетності саме продуктивної стадії як відправного пункту руху коштів [6].

З поняттям “інвестиції” тісно пов’язане інше, більш вузьке поняття, – “капітальні вкладення”. Хоча, наприклад, в англійській мові інвестиції і капітальні вкладення виражаються одним словом – “investments”. У широкому розумінні слова капітальні вкладення являють собою систему планового оновлення і розвитку матеріально-технічної бази підприємства у відповідності з його участю в процесі розширеного відтворення. У вузькому розумінні слова під капітальними вкладеннями розуміють вкладення коштів у відтворення основних фондів і оборотних активів, зокрема матеріально-виробничих запасів [12].

Слід зазначити, що до 1 січня 2000р. для характеристики вкладень у реальні об’єкти в обліковій практиці використовувались два поняття: “капітальні вкладення” і “капітальні інвестиції”. При цьому капітальні вкладення трактувалися, як витрати на будівельно-монтажні роботи, придбання

будівель або їх частин, інструменту, інвентарю, інші капітальні роботи і витрати. Поняття “капітальні інвестиції” було введено Законом України про внесення змін до Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств” і використовувалося здебільшого в практиці податкового обліку. Відповідно до статті 1 пункту 28.1, капітальні інвестиції – це “господарські операції, що передбачають придбання будинків, споруд, інших об’єктів нерухомої власності, інших основних фондів і активів, що підлягають амортизації”.

З 1 січня 2000р. поняття “капітальні вкладення” і “капітальні інвестиції” були замінені єдиним поняттям “капітальні інвестиції”, яке відповідно до економічної сутності, визначається як витрати капіталу на утворення або придбання матеріальних і нематеріальних об’єктів, що здійснюються з метою приросту його вартості [18].

Також слід зазначити, що органи Держкомстату України з 1996р. замінили показник “капітальні вкладення” новим показником – “інвестиції в основний капітал”. При цьому економічний зміст залишився без змін.

Якщо виходити з поняття капітальних вкладень у загальноприйнятому трактуванні, то реальними інвестиціями називається та їх частина, що здійснюється в основні фонди, так само і якщо виходити з поняття інвестицій в основний капітал. Якщо ж виходити з поняття капітальних інвестицій, то реальними інвестиціями називається та матеріальна частина інвестицій, що здійснюється у довгостроковому порядку у капітальне будівництво, придбання основних засобів, придбання (виготовлення) необоротних активів тощо.

Також виділяють інвестиції у грошові активи (фінансові інвестиції), зазвичай, цінні папери.

Підсумовуючи вищенаведене можна зазначити: існують такі типи інвестицій [12, с.56]:

- інвестиції у фізичні активи: будівлі, обладнання тощо;
- інвестиції у нематеріальні активи: придбання прав, ліцензій тощо;
- інвестиції у грошові активи: акції, облігації тощо.

Інвестиції у фізичні активи здійснюється у вигляді реальних інвестицій.

Інвестиції у нематеріальні активи здійснюються у вигляді капітальних інвестицій.

Інвестиції можуть здійснюватися у самих різних сферах діяльності і саме за ними виділяють такі типи інвестиційних проектів:

- організаційний;
- економічний;
- соціальний;

Організаційний проект. Характеризується тим, що цілі визначені заздалегідь, однак результати визначити дуже важко; термін і тривалість задаються попередньо; ресурси надаються в міру можливості; витрати на проект фіксуються і піддаються контролю на економічність, однак вимагають коректування в міру просування проекту.

Економічний проект. Має свої особливості: ціль – поліпшення економічних показників функціонування системи; головні цілі намічаються попередньо; теж саме відноситься і до термінів проекту; ресурси надаються в міру необхідності в рамках можливого; витрати визначаються попередньо, контролюються на економічність і уточнюються в міру виконання проекту.

Соціальний проект. Відрізняється тим, що цілі тільки намічаються і повинні коригуватися в міру досягнення проміжних результатів, оцінка утруднена; терміни і тривалість проекту залежати від імовірнісних чинників; витрати на проект, як правило, залежати від бюджетних асигнувань; ресурси виділяються в міру споживи в межах можливого. Соціальні проекти мають найбільшу невизначеність.

Надзвичайно високу практичну значущість має відтворювальна структура інвестицій. Розглянемо її.

Капітальне будівництво – один із найбільш капіталомістких різновидів інвестицій, об'єктом якого виступає будівельна продукція. Розрізняють такі види капітального будівництва:

-нове будівництво – це будівництво основних або допоміжних будівель і споруд або їх комплексів із заданими показниками та призначенням, які

споруджуються за єдиним проектом у першу та наступну черги, на визначених для цього майданчиках;

-реновація – відтворення основних фондів діючих підприємств, будівель, споруд. Реновація поділяється на такі підвиди:

а) розширення – будівництво додатково до існуючих приміщень, будівель, споруд, що будуються в межах єдиного комплексу, яку веде до збільшення будівельних габаритів об'єкта та (або) поліпшення його техніко-економічних показників;

б) реконструкція – комплекс будівельних робіт, пов'язаних зі зміною техніко-економічних показників або використання об'єкта за новим призначенням у межах існуючих габаритів. Складовою частиною реконструкції об'єкта може бути його капітальний ремонт:

капітальний ремонт – це комплекс будівельних робіт, пов'язаних з відновленням або покращанням експлуатаційних показників, зі зміною або відновленням несучих, або огорожувальних конструкцій та інженерного обладнання без зміни будівельних габаритів об'єкта, його економічних показників;

с) реставрація – повне або часткове відновлення будівель та художніх характеристик об'єкта в первісному чи відновленому вигляді. Складовою частиною реставрації може бути консервація або капітальний ремонт:

консервація – це комплекс будівельних робіт, призначених для зберігання об'єкта, на якому припинено чи не ведеться будівництво на визначений час, і які включають тимчасові чи постійно діючі захисні заходи, що запобігають його руйнуванню.

До технічного переозброєння відносять затрати за придбанням, виготовленням і встановленням нового та монтажем старого обладнання; поліпшенням і модернізацією вентиляційних систем, використанням телебачення, комп'ютерів та інших пристроїв в управлінні виробництвом, а також за іншими заходами, що пов'язані з організацією праці; придбанням транспортних засобів; оновленням основних фондів, придбанням вантажного

транспорту для технологічних цілей, а також інші заходи щодо розвитку виробництва без нового будівництва; інтенсифікації процесів виробництва; додаткового встановлення нового обладнання на діючих виробництвах.

Реконструкція діючого підприємства включає: здійснення за планом повного або часткового переобладнання та перевлаштування виробництва з заміною морально застарілого і фізично зношеного обладнання, автоматизацію виробництва; усунення диспропорцій у технологічних ланцюжках, що забезпечують збільшення обсягу виробництва на базі більш сучасної технології; розширення асортименту або підвищення якості продукції; поліпшення інших техніко-економічних показників з меншими витратами й у більш короткі терміни ніж при будівництві нових та розширенні діючих підприємств.

До розширення відносять будівництво інших та наступних черг підприємств, додаткових комплексів і виробництв. Згідно чинних нормативних актів, розширення нових підприємств може передбачати будівництво в складі їх філій і виробництв.

За рівнем інвестування можна виділити:

- інвестиційні проекти, що здійснюються в межах підприємства;
- інвестиційні проекти за межами підприємства, але в даній державі;
- інвестиційні проекти, що здійснюються за кордоном.

За джерелами фінансування можна виділити:

- інвестиційні проекти, що фінансуються за рахунок власних коштів;
- інвестиційні проекти, що фінансуються за рахунок залучених коштів;
- інвестиційні проекти, що фінансуються за рахунок позикових коштів.

За ступенем пов'язаності виділяють:

- альтернативні;
- незалежні;
- взаємопов'язані інвестиційні проекти.

У разі альтернативних проектів, прийняття одного виключає прийняття іншого проекту, оскільки немає змоги чи потреби здійснювати їх разом. Таким

чином, застосовуючи певні критерії відбору доводиться обирати найкращий варіант.

У разі незалежних інвестиційних проектів, прийняття одного із проектів не впливає на прийняття іншого.

При взаємопов'язаних інвестиційних проектах, прийняття одного проекту залежить від прийняття чи не прийняття іншого. Тому їх розглядають комплексно як один інвестиційний проект.

За масштабом інвестування можна виділити:

- незначні проекти;
- значні проекти;
- масштабні проекти.

За ступенем новизни розрізняють:

- інноваційні;
- неінноваційні (традиційні) інвестиційні проекти.

Інноваційні інвестиційні проекти являють собою одну із форм інвестування у діяльність підприємства, що здійснюються, у першу чергу, з метою забезпечення відповідного стану конкурентоспроможності. Інноваційні проекти підприємство може здійснювати у наступних двох формах:

- через придбання готової науково-технічної продукції;
- через розробку нової науково-технічної продукції.

Всі інші види інвестиційних проектів, що непов'язані з досягненнями науково-технічного прогресу є неінноваційними.

Напрями аналізу інвестицій.

Аналіз інвестицій передбачає врахування цілої низки факторів, значна кількість яких не є економічними. Але у той ж час економічні фактори виступають в якості своєрідних індикаторів його ефективності.

На сьогодні є виділені шість напрямів комплексного аналізу інвестиційного проекту: починається аналіз комерційною здійсненністю проекту і завершується аналізом ризиків (рисунок 1.2).

Рисунок 1.2- Складові комплексного аналізу інвестиційного проекту

Варто зауважити, що кожна складова може виступати в якості проміжної ланки, а може – в якості завершальної. Наприклад, якщо фінансовий аналіз показав, що проект з фінансової точки зору не доцільний, то, безумовно, немає потреби здійснювати подальші види аналізу. Але з іншого боку в процесі здійснення аналізу може мати місце різного роду уточнення, модифікація тощо.

Такий приклад: соціальний аналіз показав, що проект не може бути здійсненим у повному обсязі в існуючому середовищі, з тих чи інших причин. У такому випадку проект може бути як відхилений, так і направлений на модифікацію саме соціальної складової. Але, в будь-якому разі такий модифікований за одним із напрямів проект має бути повторно проаналізований, починаючи з першої складової аналізу.

Комерційний аналіз інвестиційного проекту.

За традицією саме з комерційного аналізу починається розробка проекту. Метою комерційного аналізу інвестиційного проекту є оцінка проекту з погляду перспектив ринку, що фіксується в маркетинговому плані.

Завданнями комерційного аналізу є відповіді на питання:

- якими є характеристики ринку, де реалізуватиметься продукція або послуги проекту;
- за якою ціною продаватиметься продукція чи послуги;
- які заходи з управління маркетингом слід здійснити для виведення продукції на ринок і яка вартість цих заходів.

Для розв'язання завдань, які ставить перед комерційним аналізом проектне планування, використовують підходи до оцінки ціни, попиту,

розроблені світовою практикою. Передбачається також, що протягом часу здійснення проекту застосовується стратегія активного впливу на ринок, яка характеризується відмовою від практики пасивного пристосування і переходом до політики впливу на ринок конкретного споживача продукції. Комерційний аналіз враховує, що орієнтація на ринок збуту є дуже важливою ознакою стратегії управління інвестиційним проектом і виражається в перенесенні центрів економічних рішень у сферу збуту. З цього випливає, що основними об'єктами вивчення і впливу стають споживачі, кон'юнктура ринку, якісні характеристики товару та заходи по просуванню товарі на ринок. Комерційний аналіз ґрунтується на п'яти основних підходах, згідно з якими організації ведуть свою промислово-ринкову діяльність. Це такі концепції:

- вдосконалення виробництва;
- вдосконалення товару;
- інтенсифікація комерційних зусиль;
- маркетинг;
- соціально-етичний маркетинг.

Ці концепції уособлюють різні періоди в економіці розвинутих країн і мають загальну тенденцію — перенесення акценту з виробництва й товару на комерційні зусилля.

Фінансовий аналіз інвестиційного проекту.

Фінансовий та економічний аналіз інвестиційного проекту є одними із найбільш трудомістких видів аналізу, які передбачають застосування як формалізованих, так і неформалізованих прийомів. У фінансовому аналізі ширше ніж в інших застосовуються експертні оцінки.

Загалом фінансовий аналіз здійснюється у декілька етапів:

1. Аналіз фінансового стану і фінансових результатів діяльності підприємства за визначений період та за період, який безпосередньо передує підготовці проекту;

2. Аналіз беззбитковості виробництва основних видів продукції підприємства та проекту.

3. Прогноз основних тенденцій у фінансовому стані й результатах діяльності із припущеннями, що інвестиційний проект впроваджено та відхилено.

4. Оцінка, оптимізація витрат та прогноз надходжень коштів від інвестиційного проекту.

5. Оцінка фінансової ефективності інвестиційного проекту.

Фінансовий аналіз може розглядатися як складова частина проектного аналізу, так і менеджменту в цілому, тож дії аналітика залежать від поставленої мети. Проектний аналіз вимагає обґрунтування вкладень з найкращими результатами. Фінансовий менеджмент вимагає постійної роботи в напрямку пошуку фінансових ресурсів.

Фінансовий аналіз використовує різні методи, які дають змогу структурувати взаємозв'язки між основними показниками. Можна виділити три основні типи моделей, що застосовуються у фінансовому аналізі: описові, нормативні та предикативні.

Описові моделі застосовуються для оцінки фінансового стану фірми. До них відносяться: побудова системи звітних балансів, аналіз звітності, система аналітичних коефіцієнтів тощо. Усі ці моделі засновані на використанні інформації бухгалтерської звітності.

Нормативні моделі дають змогу порівняти фактичні результати фірм з очікуваними, розрахованими за бюджетом. Ці моделі використовуються здебільшого у фінансовому менеджменті.

У проектному аналізі, що має справу не стільки з теперішнім, скільки з цілей розвитку економіки, а також, чи існують альтернативні майбутнім, використовуються моделі, які мають прогностичний характер і дозволяють спрогнозувати майбутні грошові потоки, фінансовий стан і результати.

Суттєвою помилкою є ототожнення фінансових та економічних аспектів проекту, ігнорування оцінки значення проекту для суспільства. Економічний аналіз має на меті оцінити відповідність проекту його економічному

середовищу, що регламентує розподіл доходів або стимулювання виробництва й торгівлі тощо, і безпосередньо впливає на фінансову здійснимість проекту.

Цілі економічного аналізу вимагають абсолютно іншого підходу. Базовою концепцією економічного аналізу є концепція альтернативної вартості, яка говорить, що, оскільки всі ресурси обмежені і можуть мати різне застосування, їх вартість має вимірюватися з погляду втраченої можливості займатися найкращим з доступних альтернативних видів діяльності, які вимагають використання тих самих ресурсів.

Проілюструємо відмінність фінансового та економічного підходів до оцінки проекту на прикладі. Фермер планує вирощувати соняшник, використовуючи насіння, добрива, паливо та інші матеріали, закупаючи їх на внутрішньому ринку. Усі роботи по садінню, вирощуванню та збиранню соняшнику виконуватимуть фермер та члени його родини. Він планує продати вирощений врожай соняшника по закупівельних цінах.

Фінансист оцінює цей проект з огляду на грошові потоки, сформовані відповідно до цін ринку на ресурси проекту та його готову продукцію. Однак ціни на насіння, добрива та соняшник в Україні, використані для аналізу, не відображають реальної вартості даних товарів, оскільки їх ринки не є конкурентними. Аналітик, розглядаючи цей проект, оцінює реальну вартість вирощування. У своєму аналізі він використовує не субсидовані ціни, а ціни вільного ринку на сировину й матеріали, беручи їх значення на рівні світових. Оцінка праці членів родини здійснюється не за реальними доходами, а за величиною можливої винагороди, що її могли б заробити, маючи вільний вибір. І, нарешті, він оцінює дохід від вирощування соняшнику на основі цін, які б держава заплатила при закупівлі його на світовому ринку, а не тих закупівельних цін, які вона заплатила фермерові.

Інституційний аналіз має на меті дати оцінку можливості здійснення проекту в існуючому політичному та правовому полі, впливу зовнішнього середовища на процес реалізації проекту, а також здатності організації власне реалізувати проект.

Інституційний аналіз передбачає вирішення таких завдань [20]:

- характеристика політичних та економічних факторів, що впливають на проект;
- оцінка найважливіших законів та нормативних актів, що безпосередньо пов'язані з проектом;
- визначення оптимальної форми організації виконання проекту;
- вибір організаційної структури, що створюється або реорганізується для виконання проекту;
- принципи комплектування та навчання персоналу для виконання проекту;
- оцінка слабких і сильних сторін організації, людських ресурсів фірми, кваліфікації, управлінських та адміністративних можливостей всіх учасників проекту.

Технічний аналіз посідає місце між аналізом ринку та фінансовим аналізом. Аналіз ринку покликаний дати відповідь на питання, що виробляти і за якою ціною продавати, а технічний аналіз — як виробляти. Одержавши відповіді на ці питання, можна переходити до розрахунку різних фінансових показників та документів.

Технічні аспекти інвестиційного проекту на перший погляд видаються особистою справою підприємця. Алі насправді будь-який серйозний інвестор не може ігнорувати цей аспект проекту, оскільки він демонструє можливість технічного здійснення проекту з прийнятним рівнем витрат. Тому, якщо інвестор не дає гроші, а робить ризиковане вкладення капіталу, він має переконатися хоча б у тому, що фінансований їм проект є здійснимим.

Як показує досвід саме технічний розділ інвестиційних проектів є найуразливішим місцем. Понад 3/4 усіх відхилених проектів було забраковано через похибки в технічному обґрунтуванні проекту. Цю ситуацію легко зрозуміти, якщо згадати, у яких умовах формувались і працювали інженерні кадри. Планова економіка СРСР з державним фінансуванням створювала у свідомості людей стереотип безвідповідального ставлення до технічної обґрунтованості проектів. Втрата бюджетних грошей у разі провалу проекту не

позначалась на матеріальному становищі осіб, які ухвалювали рішення про його фінансування, тому і ставлення до цих грошей було доволі легковажне.

Вплив на довколишнє середовище є одним з найпоширеніших зовнішніх факторів у проектах як державного, так і приватного сектора.

Вплив на довколишнє середовище є досить неоднозначним і не завжди легко піддається звичайному аналізу. Екологічний аналіз посідає особливе місце серед інших складових аналізу. Це місце зумовлене двома причинами: 1) недостатньою вивченістю взаємовідношення між діяльністю людини та довколишнім середовищем; 2) багато екологічних рішень, що ухвалюються призводять до незворотних змін у природі.

Масштаб та обсяг необхідної оцінки впливу проекту обумовлюються передусім масштабом і обсягом змін у довколишньому середовищі. Деякі проекти є безпечними для довколишнього середовища. Наприклад, проекти в галузі охорони здоров'я часто призводять до поліпшення довколишнього середовища, особливо. У таких ситуаціях фактори довколишнього середовища мають бути взяті до уваги, але робиться це в рамках стандартного процесу підготовки й експертизи й окрема оцінка впливу на довколишнє середовище звичайно не потрібна.

Інші проекти можуть мати негативний вплив на довкілля. Наприклад, будівництво трубопроводів може мати негативний ефект під час будівництва, але не спричиняє зміни у природному середовищі в місці проходження трубопроводу. Ремонт і реконструкція існуючих споруд також може мати негативний ефект. У таких ситуаціях екологічний аналіз має важливе значення.

Метою екологічного аналізу інвестиційного проекту є запобігання нанесення потенційної шкоди середовищу і визначення заходів, необхідних для пом'якшення можливої школи або запобігання їй.

1.3 Методи сучасного підходу до аналізу ефективності інвестицій

Найскладнішим завданням економіста є вибір тих екологічних або пов'язаних з природними ресурсами наслідків, які слід включити до аналізу. Аналітик має розглянути кожну проблему, прийняти рішення, ідентифікувати важливі наслідки і однозначно висловити свої думки.

Концепція вартості грошей у часі дає змогу більш виважено та коректно підійти до аналізу економічної ефективності проекту, отже методи, які беруть до уваги дану концепцію можна вважати більш доцільними для практичного застосування на відміну від традиційних методів аналізу, а також статистичних методів.

Розглянемо шість динамічних методів сучасного підходу:

Чиста поточна вартість (Net present value) є єдиним абсолютним показником економічної оцінки інвестиційних проектів, що запропонований організацією ООН з промислового розвитку UNIDO і єдиним загальновизнаним показником. Зустрічаються й інші назви даного показника. Чиста поточна вартість показує різницю між приведеною до поточної вартості сумою усіх надходжень від проекту та сумою усіх витрат на його підготовку та здійснення або різницю між приведеною до поточної вартості сумою чистих грошових потоків за період життєвого циклу проекту і приведеною до поточної вартості сумою інвестицій у проект.

$$ЧПВ = \sum_{t=1}^n \frac{\text{Чистий грошовий потік}_t}{(1 + c_{\partial})^t} - \sum_{k=1}^m \frac{\text{Інвестиції}_k}{(1 + c_{\partial})^k}, \quad (1.1)$$

де $ЧПВ$ - чиста поточна вартість проекту; n - кількість років (місяців), впродовж яких інвестиційний проект генерує чисті грошові надходження; m - кількість років (місяців), впродовж яких інвестиційний проект передбачає

здійснення інвестицій ($m \leq n$); t, k - фактори часу (роки або місяці), відповідно для чистих грошових надходжень та інвестицій.

Досить поширений підхід коли початкова інвестиція не дисконтується, оскільки вважається початком здійснення інвестиційного проекту. У такому разі формула (1.1) матиме такий вигляд:

$$ЧПВ = \sum_{t=1}^n \frac{\text{Чистий грошовий потік}_t}{(1 + c_{\partial})^t} - \sum_{k=0}^m \frac{\text{Інвестиції}_k}{(1 + c_{\partial})^k}, \quad (1.2)$$

Як можна побачити, у формулі (1.2) фактори часу t і k зміщені у часі на один розрахунковий крок. Загалом такий підхід не може вважатися досить зваженим, оскільки дисконтування здійснюється за роками. Для прикладу перша інвестиція здійснюється 4.02.2007, а друга 5.02.2007. За формулою (1.2) фактор часу k для першої інвестиції становить $k = 0$, то вже для другої $k = 1$, хоча між ними проміжок часу лише в один день.

У випадку якщо впродовж життєвого циклу проекту має місце тільки одна початкова інвестиція III , то формула (1.2), згідно вищенаведеного підходу, набуде такого вигляду:

$$ЧПВ = \sum_{t=1}^n \frac{\text{Чистий грошовий потік}_t}{(1 + c_{\partial})^t} - III. \quad (1.3)$$

Для зручності та наочності сприйняття даних початкову інвестицію досить часто відносять до нульового року життєвого циклу проекту.

Якщо ж чиста поточна вартість розраховується на основі чистого грошового потоку, то формула має наступний вигляд:

$$ЧПВ = \sum_{t=1}^n \frac{\text{Сукупний чистий грошовий потік}_t}{(1 + c_{\partial})^t}. \quad (1.4)$$

Сам зміст чистої поточної вартості досить очевидний. Нульовий рівень показника означає, що грошовий потік цілком забезпечує повернення вкладеного у проект капіталу та віддачу на цей капітал. Це не погано, але не завжди досить. При додатному рівні показника забезпечується не тільки зростання масштабів виробництва, таке зростання у заданих межах забезпечує і нульовий рівень, а й зростання вартості самого підприємства. Саме тому при оцінці ЧПВ керуються наступним:

$ЧПВ > 0$, проект приймається;

$ЧПВ < 0$, проект відхиляється;

$ЧПВ = 0$, проект може бути як прийнятий, так і відхилений.

Якщо ж досліджуються два взаємовиключаючі інвестиційні проекти, то обирається той, в якого додатна чиста поточна вартість є вищою.

Слід відмітити, що на практиці проекти, для яких $ЧПВ = 0$, або навіть $ЧПВ < 0$, не завжди відхиляються. Так, з одного боку такі проекти можуть бути соціально необхідними, а з іншого – створюють передумови для подальшого економічного розвитку.

Незважаючи на значну поширеність, метод чистої вартості не замінює усі інші методи. Одним із основних його недоліків є неможливість коректного порівняння проектів з різним життєвим циклом. Очевидно, що перевага має бути віддана проекту в якого чиста поточна вартість вища, а сам життєвий цикл менший, але сам показник не бере до уваги життєвий цикл проекту.

Критерій чистої поточної вартості ґрунтується на приведені майбутніх грошових потоків до поточної вартості, але існує і обернена процедура, коли грошові потоки приводяться до майбутньої вартості, а саме – до моменту закінчення проекту. Така процедура носить назву компаудингування. Показник, який ґрунтується на такому підході називається “чиста термінальна вартість” ($ЧТеВ$) і може бути визначений за однією із наступних формул:

$$ЧТеВ = \sum_{t=1}^n \text{Чистий грошовий потік}_t \times (1 + c_{\partial})^{n-t} - \text{Інвестиції}_k \times (1 + c_{\partial})^{n-k}, (1.5)$$

$$ЧТеВ = \sum_{t=1}^n \text{Чистий грошовий потік}_t \times (1 + c_{\partial})^{n-t} - \text{ПІ} \times (1 + c_{\partial})^n, \quad (1.6)$$

$$ЧТеВ = \sum_{t=1}^n \text{Сукупний чистий грошовий потік}_t \times (1 + c_{\partial})^{n-t}. \quad (1.7)$$

Як видно з формул (1.5-1.7) чистий грошовий потік та сукупний чистий грошовий потік останнього року життєвого циклу інвестиційного проекту не дисконтується, оскільки $n = t$.

Вельми важливою особливістю показників *ЧПВ* та *ЧТеВ* є їх адитивність у просторово-часовому аспекті. Крім того, зрозуміло, що зв'язок між ними самий прямий. Саме тому немає сенсу розраховувати їх одночасно. В світовій практиці перевагу віддають розрахунку чистої поточної вартості.

З огляду на вищезазначене можна виділити основні три властивості *ЧПВ* та *ЧТеВ*:

1. Адитивність у просторово-часовому аспекті. Наприклад припустимо, що впроваджується три інвестиційні проекти *A*, *B* і *C*. Тоді властивість адитивності передбачає:

$$\text{ЧПВ}(A) + \text{ЧПВ}(B) + \text{ЧПВ}(C) = \text{ЧПВ}(A + B + C);$$

$$\text{ЧТеВ}(A) + \text{ЧТеВ}(B) + \text{ЧТеВ}(C) = \text{ЧТеВ}(A + B + C).$$

2. Чим вища ставка дисконтування, тим нижчою є рівень чистої поточної вартості і тим вищим є рівень чистої термінальної вартості.

3. Чим вища питома вага надходжень саме на початку життєвого циклу інвестиційного проекту, тим вищий рівень *ЧПВ*, і, відповідно, тим нижчий рівень *ЧТеВ*.

Внутрішня норма доходності.

Внутрішня норма доходності – це рівень граничної беззбитковості, що визначається критичним значенням ставки дисконтування, при якому сума усіх надходжень дорівнює сумі усіх витрат або сукупний чистий грошовий потік дорівнює нулю. Покажемо це:

$$ВНД = c_{\partial}, \text{ при якій : } \sum_{t=1}^n \frac{\text{Чистий грошовий потік}_t}{(1+c_{\partial})^t} = \sum_{k=0}^m \frac{\text{Інвестиції}_k}{(1+c_{\partial})^k}, \quad (1.8)$$

$$ВНД = c_{\partial}, \text{ при якій : } \sum_{t=1}^n \frac{\text{Чистий грошовий потік}_t}{(1+c_{\partial})^t} = \text{ПІ}, \quad (1.9)$$

$$ВНД = c_{\partial}, \text{ при якій : } \sum_{t=0}^n \frac{\text{Сукупний чистий грошовий потік}_t}{(1+c_{\partial})^t} = 0. \quad (1.10)$$

Графічна інтерпретація внутрішньої норми доходності представлена на рисунку 1.3.

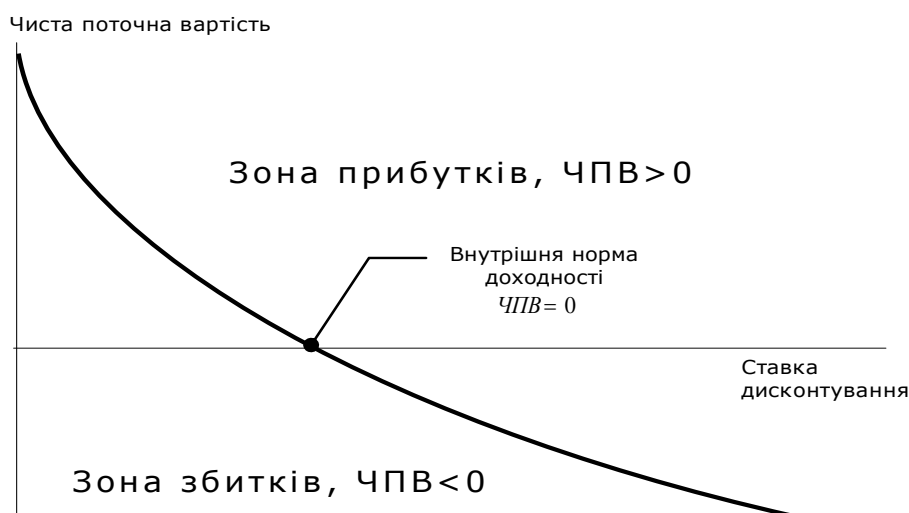

Рисунок 1.3- Графічне визначення внутрішньої норми доходності

Отже, як показано на рисунку 1.3, графічно внутрішня норма доходності визначається як точка перетину кривої чистої вартості із ставкою дисконтування (віссю абсцис). Саме у цій точці чиста поточна вартість дорівнює нулю.

Отриманий рівень внутрішньої норми доходності порівнюють із іншими показниками, наприклад, середньозваженою ціною капіталу або ціною власного капіталу (новітній підхід). Для прийняття рішення за даним показником застосовують також правило, яке в літературі так і називається “правило внутрішньої норми доходності”. Згідно цього правила проект приймається,

якщо для усіх ставок дисконтування менших від внутрішньої норми доходності виконана умова $ЧПВ > 0$. Загалом, чим вища внутрішня норма доходності, тим допускається більша гнучкість у варіюванні джерел фінансування, ціна за якими, очевидно є різною і може бути досить значною.

В більшості випадків визначення внутрішньої норми доходності досить трудомісткий процес. Полегшити його можна застосувавши графічний метод або наступний нескладний аналітичний підхід:

1. Розрахунковим шляхом обираються два значення коефіцієнта дисконтування $c_{\partial 1} < c_{\partial 2}$ за яких функція чистої поточної вартості міняє свій знак з «+» на «-» або навпаки. Далі використовують формулу [14]:

2. За формулою визначають рівень внутрішньої норми доходності:

$$c_{\partial 1} + \frac{ЧПВ(c_{\partial 1})}{ЧПВ(c_{\partial 1}) - ЧПВ(c_{\partial 2})} \times (c_{\partial 2} - c_{\partial 1}), \quad (1.11)$$

де $c_{\partial 1}$ - коефіцієнт дисконтування за якого $ЧПВ > 0$; $c_{\partial 2}$ - коефіцієнт дисконтування за якого $ЧПВ < 0$; $ЧПВ(c_{\partial 1})$, $ЧПВ(c_{\partial 2})$ - рівні чистої поточної вартості за ставок дисконтування $c_{\partial 1}$ та $c_{\partial 2}$.

Очевидно, що точність обчислень обернено пропорційна довжині інтервалу $(c_{\partial 1}, c_{\partial 2})$, тобто чим менша довжина інтервалу, тим вищою буде точність внутрішньої норми доходності.

При визначення внутрішньої норми доходності, досить часто має місце ситуація за якої може бути визначено не одну, а декілька внутрішніх норм доходності або взагалі внутрішня норма доходності не піддається визначенню, оскільки профіль чистої вартості не перетинає вісь абсцис. У таких випадках є висока ймовірність того, що показник внутрішньої норми доходності буде суперечити показнику чистої теперішньої вартості. Наприклад, проект, який згідно ранжування набув перше місце, згідно ранжування за рівнем внутрішньої норми доходності може набути й друге і навіть третє місце.

В науках, пов'язаних із інвестиційною діяльністю існує правило, що у разі, якщо за грошовими потоками інвестиційного проекту може бути визначено декілька внутрішніх норм доходності, то в якості вихідної приймається перша.

На сьогодні розроблений показник, який усуває ряд недоліків, притаманних внутрішній нормі доходності, зокрема усувається проблема множинності внутрішніх норм. Але все же таки основний недолік залишається – це можливе протиріччя між ним та чистою поточною вартістю, хоча в більшості літературних джерел акцентується увага саме на такому непротиріччі. Називається цей показник модифікована внутрішня норма (Modified Internal Rate of Return). Має місце й інша назва даного показника – скоригована із урахуванням норми реінвестицій внутрішня норма доходності і за одним із підходів визначається з такого рівняння [15]:

$$\left| \frac{\text{Дисконтовані}}{\text{витрати}} \right| = \frac{\text{Сумарна майбутня вартість надходжень}}{(1 + \text{МВНД})^n}.$$

Після нескладного перетворення отримаємо таку формулу для розрахунку:

$$\text{МВНД} = n \sqrt[n]{\frac{\text{Сумарна майбутня вартість надходжень}}{\left| \frac{\text{Дисконтовані}}{\text{витрати}} \right|}} - 1, \quad (1.12)$$

де *МВНД* - модифікована внутрішня норма доходності.

Очевидно, що розрахунок даного показника значно менш трудомісткий, ніж розрахунок внутрішньої норми доходності – і в цьому одна із його переваг, але з іншого боку, застосування модифікованої внутрішньої норми доходності замість внутрішньої доходності дещо приглушує ефект від інвестицій. Так, не

зовсім вигідні інвестиційні проекти будуть виглядати краще за умови застосування *МВНД*, ніж за *ВНД*.

При розрахунку модифікованої внутрішньої норми доходності слід мати на увазі, що дисконтовані витрати включають як поточні витрати за проектом, так і самі інвестиції, але в будь-якому разі формула (1.12) матиме економічний сенс тільки за умови, що вартість надходжень перевищує дисконтовані відтоки грошових коштів.

В якості ставки дисконтування здебільшого, приймають ціну основного джерела фінансування проекту або ж середньозважену вартість фінансування проекту, інколи із врахуванням премії за ризик. В багатьох економічних виданнях рекомендується в якості ставки дисконтування при визначення даного показника приймати норму доходності за реінвестиціями.

Дисконтований період окупності (Discounted Payback Period) – один із найбільш поширених, показників. Представляє собою період часу, впродовж якого дисконтовані надходження від проекту покривають усі дисконтовані витрати або дисконтований чистий грошовий потік покриває усі дисконтовані інвестиції. Тобто має виконуватися співвідношення:

$$P_{окд} = \text{Період часу},$$

при якому

$$\sum_{t=1}^n \frac{\text{Чистий грошовий потік}_t}{(1 + c_{\partial})^t} \geq \sum_{k=0}^m \frac{\text{Інвестиції}_k}{(1 + c_{\partial})^k},$$

або (у випадку, якщо інвестиція здійснюється разово на початку життєвого циклу проекту)

$$\sum_{t=1}^n \frac{\text{Чистий грошовий потік}_t}{(1 + c_{\partial})^t} \geq III.$$

Якщо припустити, що всі чисті грошові потоки або сукупні чисті грошові потоки однакові за розрахунковими періодами життєвого циклу проекту, то

період окупності досить просто визначити як відношення дисконтованих інвестицій до дисконтованого щорічного грошового потоку:

$$P_{окд} = \frac{\text{Дисконтовані інвестиції}}{\text{Дисконтований щорічний чистий грошовий потік}}. \quad (1.13)$$

де $P_{окд}$ - період окупності інвестиційного проекту.

Цілком зрозуміло, що практиці переважно надходження розподілені нерівномірно, отже застосування формули (1.13) є вельми обмеженим. Якщо ж все ж таки дослідник вирішив розрахувати період окупності у випадку нерівномірно розподілених надходжень, то дисконтований термін окупності визначається прямим підрахунком числа років, впродовж яких дисконтовані інвестиції будуть погашені кумулятивними дисконтованими надходженнями.

Основним недоліком даного показника є та обставина, що його застосування не передбачає врахування грошових потоків, які мають місце після самого періоду окупності. Але з огляду на таку суттєву перевагу, як можливість зробити певний висновок щодо рівня ризику проекту, адже тривалий період окупності, який наближається до періоду життєвого циклу інвестиційного проекту, свідчить про підвищену іммобілізацію коштів, яка вельми негативно впливає на фінансовий стан підприємства в цілому і навряд чи є доцільною взагалі. Тому в умовах політичної нестабільності, високої інфляції застосування показника дисконтованого періоду окупності є цілком доцільним, оскільки орієнтують на отримання максимальних прибутків у найкоротші терміни.

Дисконтований індекс рентабельності. Даний показник є спорідненим показнику чистої вартості, але на відміну від нього характеризується відносними одиницями вимірювання. Дисконтований індекс рентабельності характеризує рівень дисконтованих надходжень на одиницю дисконтованих витрат (інвестицій) і визначається як відношення дисконтованих результатів за проектом до дисконтованих витрат і показує рівень віддачі інвестицій або інвестицій та поточних витрат [17]:

$$IP_{\partial} = \frac{\text{Поточна вартість надходжень}}{\text{Поточна вартість витрат}}; \quad (1.14)$$

$$IP_{\partial} = \frac{\text{Чиста поточна вартість}}{\text{Поточна вартість інвестицій}}, \quad (1.15)$$

$$IP_{\partial} = \frac{\text{Поточна вартість чистого грошового потоку}}{\text{Поточна вартість інвестицій}}, \quad (1.16)$$

де IP_{∂} - дисконтований індекс рентабельності інвестиційного проекту.

Очевидно, що у разі якщо загальний обсяг інвестицій здійснюється на початку життєвого циклу інвестиційного проекту, то потреба у дисконтуванні інвестицій відпадає, отже формула (1.16) запишеться у такому вигляді:

$$IP_{\partial} = \frac{\text{Поточна вартість чистого грошового потоку}}{\text{Початкові інвестиції}}. \quad (1.17)$$

Даний показник можна також визначити на основі грошового потоку, якщо відкоригувати його на результати від інвестиційної діяльності.

Очевидно, що дисконтований індекс рентабельності може приймати значення в досить широких межах, але при оцінці отриманого індексу рентабельності керуються наступним:

$IP_{\partial} > 1$, проект рентабельний;

$IP_{\partial} < 1$, проект збитковий;

$IP_{\partial} = 1$, проект ані рентабельний ані збитковий.

Даний показник дуже зручно застосовувати у випадках, коли досліджується декілька проектів, чисті поточні вартості яких подібні.

2 Аналіз ТОВ «Мегатекс Індастріал» та його середовища функціонування

2.1 Сучасний стан та основні тенденції розвитку промисловості в Україні

Макроекономічне середовище сучасних підприємств характеризується колосальною турбулентністю. Загалом за останні п'ять років Україна вдруге намагається подолати кризовий шок. Що вже говорити про війну.

Водночас, спільність розгортання кризових процесів в Україні у 2008-2009рр. і 2017-2021рр. вказує на те, що результати і наслідки двох кризових процесів, імовірно, також можуть виявитися близькими. У такому випадку сьогодні Україна, щоб допустити вихід з важкого воєнного стану та економічної біди, може використати антикризові заходи і заходи з економічного відновлення, які належним чином не були враховані та задіяні в посткризовий період 2010-2012рр. Найвагоміше в нинішній ситуації – це прискорена інтеграція українських виробництв у світові виробничі, торговельні, фінансові мережі, що дозволило б країні подолати відставання від світових тенденцій. Україна у світовій економічній динаміці. У світовій економіці посткризове економічне відновлення (після фінансової кризи 2008-2009рр.) відбувається повільніше, ніж очікувалося за оптимістичними сценаріями. Після відносно успішних 2010-2011рр. світова економіка не змогла утримати новий тренд зростання, а показники розвитку у 2017-2021рр. виявилися, хоч і переважно позитивними й сприятливими, проте помітно гіршими, ніж у попередні два роки.

Промисловість – головна, провідна галузь виробництва, у якій створюється переважна частина валового внутрішнього продукту й національного доходу. Наприклад, у сучасних умовах питома вага промисловості в сукупному ВВП розвинених країн становить близько 40%. Провідна роль промисловості обумовлена й тим, що від успіхів у її розвитку залежить ступінь задоволення потреб у високоякісній продукції, забезпечення технічного переозброєння й інтенсифікації виробництва.

Сучасна промисловість складається з безлічі самостійних галузей виробництва, кожна з яких включає більшу групу підприємств і виробничих об'єднань, розташованих в окремих випадках на значному територіальному видаленні друг від друга. Галузева структура характеризується складом галузей, їхніми кількісними співвідношеннями, що виражають певні виробничі взаємозв'язки між ними. У процесі статистичного обліку й аналізу галузева структура промисловості визначається звичайно шляхом знаходження питомої ваги галузей у загальному обсязі виробництва продукції, чисельності зайнятих і вартості основних виробничих фондів промисловості.

Спроможність української економіки до оперативного відновлення та системної повоєнної відбудови істотно обмежена сировинною орієнтованістю внутрішнього промислового виробництва та експорту. Так, у 2022 р. продукція добувної галузі становила понад 20 % у структурі реалізації добувної та переробної галузей. В експорті дві третини становили сировина та напівфабрикати, причому близько половини – тільки сировинна продукція. Зокрема, частка руд і мінералів засягла 7,4 %, зернових та олійних культур – 29 %.

На тлі зростання попиту на різноманітну промислову продукцію для потреб відновлення нестача внутрішнього постачання зумовлює дальше нарощування імпорту, наслідками чого є погіршення платіжного балансу, недоотримання надходжень до державного бюджету, занепад промислового підприємництва. Переважання в експорті низьковартісної сировини та напівфабрикатів відчутно обмежує надходження до державного бюджету критично потрібних фінансових ресурсів.

З початку війни державну та міжнародну підтримку промислового перероблення забезпечено в рамках декількох програм. Зокрема, у межах програми «Доступні кредити 5–7–9 %» передбачено надання підприємствам (у т. ч. переробним) кредитів розміром до 60 млн грн строком від 1 до 5 років. Попри те, що з початку 2023 р. на кінець червня 2023 р. банки видали бізнесу

11 400 кредитів на 41,8 млрд грн [12], частка промислових переробних підприємств досі є незначною (13 %) та зменшується.

З 2020 р. також реалізовано урядову програму підтримки мікро-, малого, середнього та великого бізнесу «Доступний фінансовий лізинг 5–7–9 %», що передбачає допомогу шляхом здешевлення фінансового лізингу, через державну компенсацію ставки до рівня 0 %, 5 %, 7 % або 9 % річних за фінансовим лізингом. Проте на початок червня 2023 р. основну частину фінансування отримали підприємства сільського господарства, тоді як промислові підприємства є передостанніми за обсягами залучення – їхня частка майже в 40 разів менша. Зокрема, на фінансовий лізинг обладнання для харчового перероблення отримано 2,13 млн грн (на сільгосподарства – 198,1 млн грн) [2].

У липні 2022 р. Уряд розпочав реалізацію грантової програми для промислових підприємств «Новий рівень», якою передбачено надання підприємцям грантів сумою до 8 млн грн на розвиток переробного бізнесу за умови створення щонайменше 25 робочих місць [3]. Грант покриває 70 % загальних витрат на проєкт для перших 1000 отримувачів і 50 % – для решти. Кошти можна витратити на придбання, доправлення та введення в експлуатацію виробничого обладнання. У 2022 р. гранти на розвиток підприємств отримали 178 підприємців на майже 1 млрд грн, на квітень 2023 р. – 61 підприємство на суму 282 млн грн [4]. Про результати роботи програми наразі не повідомляють.

Вагомим чинником підтримки може стати розширення спільних проєктів з ЄС. Сьогодні проєкти підтримки є фрагментарними. Так, на початку 2023 р. в межах програми ЄС «*EU4Business*: конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП» за інформаційної підтримки Фонду розвитку підприємництва 8 українських кластерів, більшість з яких представляють переробну галузь, виграли грантове фінансування обсягом до 25 тис. євро [5].

У червні 2023 р. завершився грантовий конкурс від «*EU4Business*» із підтримки розвитку МСП у сфері харчової промисловості з областей, де

ведуться бойові дії. Кожне з 10 відібраних харчопереробних підприємств отримає грант сумою 10 тис. євро [6].

У 2022 р. Інноваційне об'єднання Європейського інституту інновацій та технологій ЄС ЕІТ «*RawMaterials*» спільно з Українським фондом стартапів організували в Україні конкурс інноваційних стартапів у сировинному секторі, здатних запропонувати нові підходи у сфері використання / перероблення критичних матеріалів. Співфінансування від ЄС отримують проекти з розроблення нових технологій розвідки, інтелектуального видобутку.

Водночас потреба істотних парадигмальних змін у підходах до розвитку промисловості на шляху євроінтеграції, зокрема її озеленення та циркулярність, а також величезні акумульовані обсяги вторсировини актуалізують завдання відчутного нарощування вторинного перероблення.

Загалом найбільший внесок до падіння промисловості зробили галузі, які раніше робили найбільший внесок до промислового виробництва - металургія та харчова промисловість. Майже однаковий внесок зробили видобування металевих руд та машинобудування (-3,6 в.п. та -3,7 в.п. відповідно). Загалом промислове виробництво знизилося майже на 38%. Відносно непогано «почуваються» видобування енергетичних товарів (нафта, газ, вугілля) та споживчих товарів (харчові продукти, одяг та взуття, ліки) - скоріш за все, тому, що на цю продукцію існує внутрішній попит.

2.2 Загальна характеристика підприємства та аналіз основних техніко-економічних показників його діяльності

Товариство «Мегатекс Індастріал» зареєстроване у 2011 році. В м. Старокостянтинів Хмельницької області завод завод був збудований у 2015 році. Його виробничі потужності дозволяють випускати понад 3 мільйони акумуляторів на рік.

Географія поширення продукції охоплює всю територію України, а також частково Молдову та країни Середньої Азії, що свідчить про конкурентоспроможність продукції.

Висока оцінка споживачів була визначальною в оцінці праці колективу і на державному рівні. Так Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики, Хмельницька обласна державна адміністрація та Хмельницький Державний центр стандартизації, метрології та сертифікації відзначили підприємство у номінації "Товари для населення" на Всеукраїнському конкурсі якості продукції "100 кращих товарів України" у 2017, 2018 та 2020 роках. У 2020 році трудовий колектив «Мегатекс Індастріал» було занесено на обласну дошку пошани та відзначено як "Кращих працівників Хмельницької області".

Підприємство здійснює свою діяльність у наступних напрямках:

- виробництво стартерних акумуляторних батарей;
- оптова та роздрібна торгівля продукцією, отриманою в результаті різноманітної переробки, а також торгово-посередницька діяльність.

Майно підприємства становлять основні фонди та оборотні кошти, а також інші цінності, вартість яких відображається в самостійному балансі підприємства.

Основні відомості про підприємство наведено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 - Основні відомості про ТОВ «Мегатекс Індастріал»

Повне найменування	Товариство " Мегатекс Індастріал "
Скорочене найменування	ТОВ «Мегатекс Індастріал»
Організаційно-правова форма	Товариство з обмеженою відповідальністю
Код за ЄДРПОУ:	37822918
Юридична адреса:	Хмельницька обл., м. Старокостянтинів, шосе Веснянське, 7
Форма власності:	Акціонерна
Державна реєстрація:	
Дата реєстрації:	02.08. 2011р
Орган:	Виконавчий комітет Хмельницької ради
Вид економічної діяльності:	
Код за КВЕД:	29.21.0
Найменування:	Виробництво

Відповідно до Статуту підприємство здійснює близько 50 видів діяльності, основними з яких є виробництво стартерних акумуляторів.

Перевагою над підприємствами конкурентами ТОВ «Мегатекс Індастріал» є його географічне розташування:

– для продукції в межах України воно є одним із найбільш динамічних на території західного регіону;

– для продукції на експорт перевагою є близьке розташування Західного, та Молдавського кордонів.

Підприємство є юридичною особою. Воно має відокремлене майно, повністю самостійний баланс, рахунки в Держказначействі з бюджетних та відповідно позабюджетних коштів, може від свого імені набувати права і обов'язки.

Підприємство несе відповідальність за своїми зобов'язаннями згідно із законодавством. Укладаючи угоди, підприємство може брати на себе тільки такі зобов'язання, виконання яких забезпечується доходами від її діяльності.

Організаційна структура товариства створює сукупність усіх виробничих, невиробничих та управлінських підрозділів підприємства.

Інформаційною базою для здійснення діагностики матеріально-технічної бази, фінансових ресурсів, показників підприємницької діяльності, насамперед, виступатиме баланс, звіт про фінансові результати товариства та звіт про рух грошових коштів.

Джерелами формування майна є:

- майно передане підприємству власником;
- доходи одержані від господарської діяльності;
- кредити банків та інших кредиторів;
- придбане, згідно з чинним законодавством України, майно інших підприємств, організацій;
- амортизаційні відрахування;
- прибуток від позареалізаційних операцій;

Основні техніко-економічні показники діяльності ТОВ «Мегатекс Індастріал» за 2020 – 2022 рр. наведено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2- Основні техніко-економічні показники діяльності ТОВ «Мегатекс Індастріал» за 2020 – 2022 рр.

Показник	Одиниці виміру	Рік			Темп приросту, %		
		2020	2021	2022	2021 /2020	2022 /2020	2022/ 2021
1. Чистий дохід від реалізації продукції	тис грн	33060	37985	44515	14,90	34,65	17,19
2. Повна собівартість продукції (робіт, послуг)	тис грн	27070	28885	41762	6,70	54,27	44,58
3. Середньорічна вартість основних фондів	тис грн	29001	29319	29673	1,10	2,32	1,21
4. Витрати на 1 грн реалізованої продукції	грн	0,82	0,76	0,94	-7,32	14,41	23,44
5. Чисельність працівників	осіб	173	196	187	13,29	8,09	-4,59
у тому числі: -робітників	осіб	147	167	160	13,61	8,84	-4,19
6. Середньомісячна заробітна плата - працівників	грн	11190	13000	14900	16,17	23,34	33,15
7. Середньорічна продуктивність праці одного працівника	тис грн	191,10	193,80	238,05	1,41	24,57	22,83
-одного робітника	тис грн	224,90	227,46	278,22	1,14	23,71	22,32
8. Прибуток від реалізації продукції	тис грн	5990	9100	2753	51,92	-54,04	-69,7
9. Рентабельність доходу	%	18,12	18,13	18,14	-	-	-
10. Рентабельність витрат	%	22,13	31,50	6,59	-	-	-
11. Фондовіддача	грн	1,14	1,30	1,50	13,65	31,60	15,79

Одним із основних економічних показників визнається дохід, адже саме він обумовлює значення інших, і в першу чергу – фінансові результати діяльності бізнесу. У ТОВ «Мегатекс Індастріал» чистий дохід з кожним досліджуваним роком зростає. Так за період 2020-2021рр. чистий дохід підприємства зріс з 33060 тис грн до 37985 тис грн. У 2022р. рівень чистого

доходу зріс на 17,9% і склав 44514 тис грн. Подібним чином змінюється також валовий дохід підприємства.

Слід відзначити, що зростання рівня доходу від основної діяльності, насамперед, пов'язано із зростанням попиту на продукцію, яка на сьогоднішній день є базовою сировиною для інших товарів. Несприятливим моментом є те, що зріс вплив найбільш дестабілізуючих факторів зовнішнього середовища на господарську діяльність досліджуваного підприємства – це війна, яка все повністю змінила.

Розглянемо більш докладно динаміку чистого доходу та повної собівартості реалізованої продукції ТОВ «Мегатекс Індастріал» (рисунок 2.1).

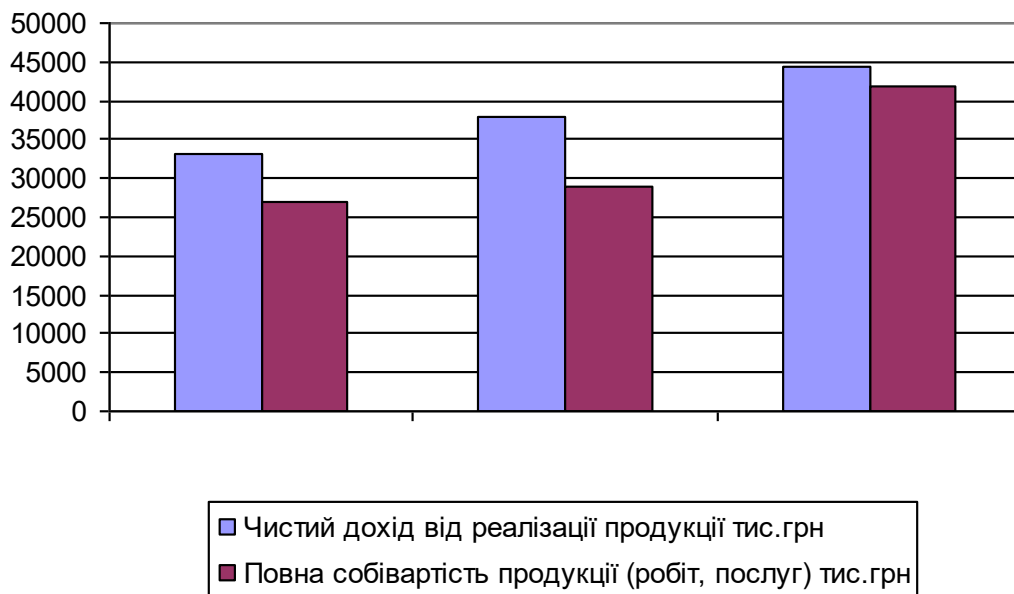

Рисунок 2.1 - Динаміка чистого доходу та повної собівартості реалізованої продукції ТОВ «Мегатекс Індастріал» за 2020-2022 рр.

Динаміка показників чистого доходу та повної собівартості реалізованої продукції, наведена на рисунку 2.1, відображає сталий характер змін. Загалом впродовж досліджуваного періоду, зміна чистого доходу та повної собівартості продукції не зазнала суттєвих коливань. Так, якщо у 2020р. повна собівартість продукції складала 27070 тис грн, то у 2021р. – 28885 тис грн, у 2022р. собівартість суттєво зросла до 41762 тис грн. Практично такої ж тенденції зазнала також динаміка чистого доходу підприємства. В цілому звітний 2022р.

характеризується сприятливим зрушенням в аспекті розриву між досліджуваними показниками, хоча й за останній рік розрив зріс.

Динамікою коливань характеризуються витрати на 1 грн реалізованої продукції. Так за 2020-2021рр даний показник знизився на 7,32%, а у 2021-2022рр зріс до 0,94. Причина – у зростанні розриву між чистим доходом та повною собівартістю на користь доходу. Але сама величина розриву є вкрай незначною.

На ТОВ «Мегатекс Індастріал» впродовж 2020-2021рр має місце зростання чисельності працівників на 13,29%, що красномовно свідчить про призупинення кризових явищ, пік яких приходився на 2008-2009рр. Позитивним можна вважати зростання чисельності робітників на 13,61%. У 2022 році чисельність знизилася, оскільки кризові явища вже починають набирати оберті, а все довершив військовий стан.

У 2020-2021рр зростає фонд заробітної плати. За 2020-2021рр він зріс на 42,08%. В цілому ж за 2020-2022 рр. – на 33,32%. У 2022р мало місце зниження фонду заробітної плати і в результаті темпи приросту склали - 6,16%.

Зростання фондів заробітної плати у 2021р. позитивно вплинуло на такий важливий соціальний показник як середньомісячна заробітна плата. Так якщо у 2020р. вона складала 11190 грн, то у 2021р. вже 13000 грн, а у 2022р з огляду на зростання фонду заробітної плати збільшилася й заробітна плата працівників в цілому й робітників зокрема, в середньому на 26%. Позитивно, що у 2020-2022р темпи приросту середньомісячної заробітної плати робітників дещо вищі, ніж працівників в цілому.

Як вже зазначалося, досліджуване ТОВ «Мегатекс Індастріал» здійснює такі види діяльності:

- виробництво акумуляторів;
- виробництво металопродукції;
- разові замолення такі як зварні конструкції, будівельні металопродукції, токарні роботи, лазерна різка тощо.

–інші види діяльності.

Проаналізуємо динаміку найменувань продукції у вартісному відношенні (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Склад товарної продукції ТОВ «Мегатекс Індастріал» у вартісних показниках, 2020-2022рр.

Товарна продукція	2020	2021	2022	Темп приросту, %		
				2021/2020	2022/2020	2022/2021
Батареї та акумулятори	52,79	59,10	60,92	-3,69	-4,88	-1,19
Виробництво свинцю, цинку	20,13	16,43	15,43	-3,70	-4,69	-0,99
Виробництво олова	7,29	16,60	20,84	9,31	13,54	4,23
Металопродукція	14,17	9,26	7,02	-4,91	-7,16	-2,25
Інше	5,61	8,60	8,80	2,99	3,19	0,19

Динаміка за найменуваннями продукції ТОВ «Мегатекс Індастріал» доволі різнонаправлена. В цілому бачимо, що обсяг продукції з кожним роком зростає в середньому на 5 млн грн, але зростання відбувалося за рахунок різних джерел. Так найбільш зростають обсяги випуску батарей та акумуляторів. У той ж час виробництво свинцю, цинку знижуються: за досліджуваний період зниження становило 4,69%. Загалом попит на продукцію підприємства є доволі стійким, але водночас важко піддається прогнозуванню. Справа у тому, що на ринку має місце значна конкуренція як серед вітчизняних товаровиробників, так і серед зарубіжних.

Також слід зауважити, що постійно зростає частка іншої продукції та послуг: виробництво зварних конструкцій, токарні роботи, координатно-розточні роботи тощо.

Проаналізуємо динаміку товарної продукції ТОВ «Мегатекс Індастріал» в розрізі ринків збуту (рисунок 2.2).

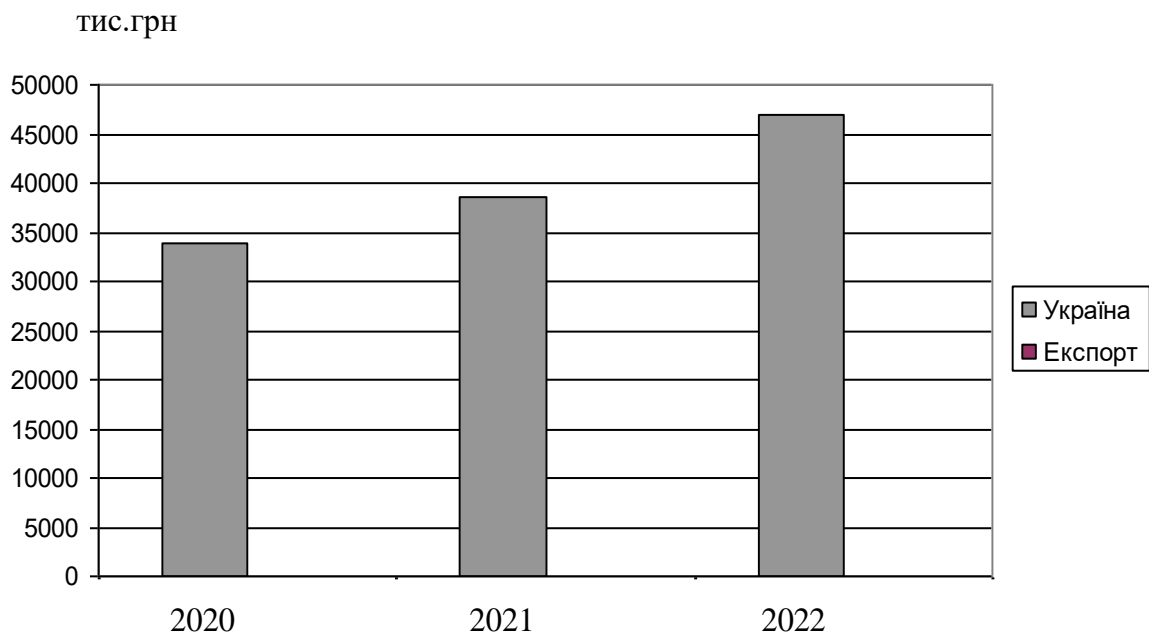

Рисунок 2.2 – Співвідношення обсягів експорту та реалізації на внутрішніх ринках у 2020-2022рр.

Отже 100% всієї продукції підприємства спрямовується на внутрішні вітчизняні ринки. При цьому у 2020-2021рр намітився тренд до зростання питомої ваги продукції, яка постачається новим покупцям. Загалом має місце зацікавленість зарубіжних покупців продукцією товариства, але є нагальні питання якості та ціни.

Для забезпечення операційної діяльності необхідна наявність основних фондів. Визначимо склад та структуру основних фондів на кінець року за середньорічною вартістю.

Таблиця 2.4 - Склад та структура основних фондів у 2020-2022 рр.

Група основних фондів	2020		2021		2022	
	тис грн	%	тис грн	%	тис грн	%
Будинки та споруди	8134,78	28,05	6649,55	22,68	4979,13	16,78
Транспортні засоби та інші основні фонди	2479,59	8,55	2964,15	10,11	3228,42	10,88
Машини та обладнання	18386,63	63,40	19705,30	67,21	21465,45	72,34
Разом	29001,00	100	29319,00	100	29673,00	100

Як можна побачити з наведеної вище таблиці 2.4, структура основних засобів ТОВ «Мегатекс Індастріал» є нераціональною, хоча з огляду на специфіку діяльності – виробництво обладнання – цілком традиційною. Спостерігається велика частка третьої групи основних фондів, що, як вже зазначалося, позначається на суттєвій фондомісткості.

Таблиця 2.5 - Показники використання основних фондів ТОВ «Мегатекс Індастріал» у 2020-2022рр.

Показник	Рік			Зміна		
	2020	2021	2022	2021/ 2020	2022/ 2020	2022/ 2021
1. Рентабельність основних фондів, %	20,65	31,04	9,28	10,38	-11,38	-21,76
2. Фондовіддача, грн	1,14	1,30	1,50	0,16	0,36	0,20
3. Фондомісткість, грн	0,88	0,77	0,67	-0,11	-0,21	-0,10
4. Фондозброєність, тис грн/особу	167,6	149,5	158,6	-18,05	-8,96	9,09
5. Коефіцієнт зносу	0,43	0,42	0,38	-0,01	-0,05	-0,04

Виходячи з даних таблиці 2.5, можна спостерігати досить неоднозначний стан щодо ефективності використання необоротного капіталу на ТОВ «Мегатекс Індастріал». Так, рентабельність основних фондів у 2020р. складала 20,65%, але вже у 2021р. зросла до 31,04%. У 2022р. цей показник різко знизився до 9,28%. Позитивним є зростання фондовіддачі: тільки за останній рік приріст склав 0,20, а також зниження коефіцієнту зносу на 0,03. Фактором, який призвів до зростання фондовіддачі став чистий дохід, динаміка якого повторює динаміку фондовіддачі.

2.3 Аналіз майна підприємства

Активи сучасного підприємства являють собою економічні ресурси у формі сукупних майнових цінностей, використовуваних у комерційній діяльності з метою одержання прибутку.

Метою формування й нагромадження активів є виявлення і задоволення потреби в окремих їхніх видах для забезпечення операційного процесу, а також

оптимізація їхнього складу для забезпечення умов ефективної діяльності.

Аналіз активів ТОВ «Мегатекс Індастріал» та джерел їх формування здійснено за допомогою спеціальної таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Структурно-динамічний аналіз активів, капіталу та зобов'язань ТОВ «Мегатекс Індастріал»

Показник	Рік			Відхилення					
	2020	2021	2022	2021/2020		2022/2020		2022/2021	
				+/-	%	+/-	%	+/-	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Активи									
I. Необоротні активи									
Нематеріальні активи:									
залишкова вартість	6382	5553	4612	-829,00	-12,99	-1770,0	-27,73	-941	-16,95
первісна вартість	7623	7623	7624	0,00	0,00	1,00	0,01	1	0,01
накопичена амортизація	1241	2070	3012	829,00	66,80	1771,0	142,71	942	45,51
Незавершене будівництво	-	68	549	-	-	-	-	481,00	707,35
Основні засоби:									
залишкова вартість	9771	9197	7889	-574,00	-5,87	-1882,0	-19,26	-1308,0	-14,22
первісна вартість	29075	29565	29781	490,00	1,69	706,00	2,43	216,00	0,73
знос	19304	20368	21892	1064,00	5,51	2588,00	13,41	1524,00	7,48
Усього за розділом I	16153	14818	13050	-1335,0	-8,26	-3103,0	-19,21	-1768	-11,93
II. Оборотні активи									
Запаси:									
виробничі запаси	2933	4114	3106	1181,00	40,27	173,00	5,90	-1008,0	-24,50
тварини на вирощуванні та відгодівлі	-	-	-	-	-	-	-	-	-
незавершене виробництво	2986	2931	1682	-55,00	-1,84	-1304,0	-43,67	-1249,0	-42,61
готова продукція	2542	5238	6463	2696,00	106,06	3921,00	154,25	1225	23,39
товари	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:									
чиста реалізаційна вартість	1179	166	833	-1013,0	-85,92	-346,00	-29,35	667,00	401,81
первісна вартість	1179	166	833	-1013,0	-85,92	-346,00	-29,35	667,00	401,81

Завершення таблиці 2.6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги									
Поточні зобов'язання за розрахунками:									
з одержаних авансів	1446	2586	4281	1140,00	78,84	2835,00	196,06	1695,00	65,55
з бюджетом	2	-	-	-	-	-	-	-	-
зі страхування	-	-	-	-	-	-	-	-	-
з оплати праці	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші поточні зобов'язання	840	71	797	-769,00	-91,55	-43,00	-5,12	726,00	1022,54
Усього за розділом IV	2293	2709	5082	416,00	18,14	2789,00	121,63	2373,00	87,60
V. Доходи майбутніх періодів	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Баланс	33369	36696	37680	3327,00	9,97	4311,00	12,92	984	2,68

Величина активів ТОВ «Мегатекс Індастріал» впродовж 2020-2022рр. має стійку тенденцію до зростання. Так у 2021р рівень активів зріс на 4311,00 тис грн, а у 2022р. зріс на 984 тис грн. В цілому оцінювання динаміки активів зручно здійснювати способом зіставлення темпів приросту активів з темпами фінансових результатів. Зіставлення темпів приросту активів та темпів приросту прибутку від реалізації продукції та послуг показано на рисунку 2.3.

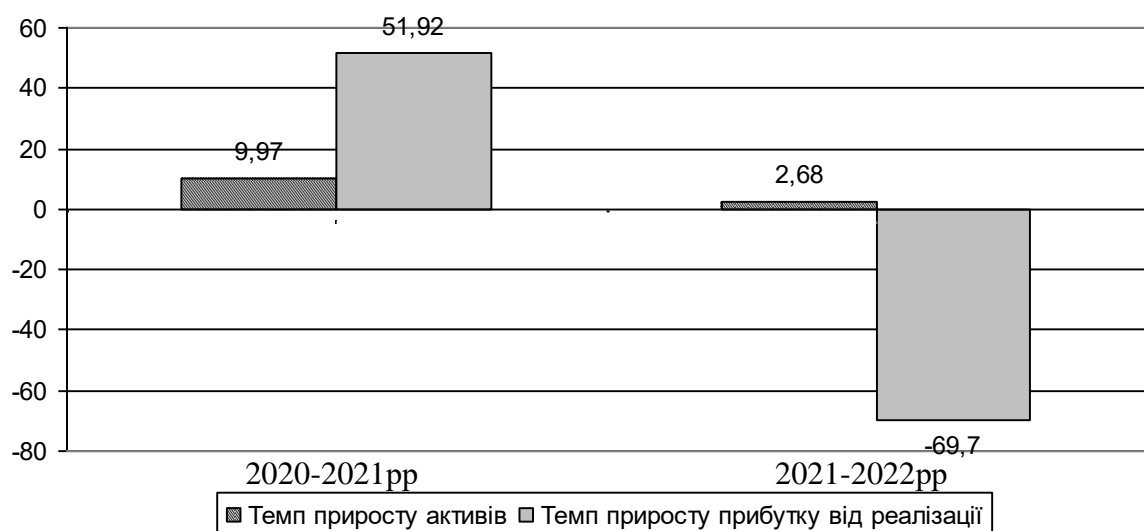

Рисунок 2.3 – Динаміка темпів приросту активів та прибутку від реалізації ТОВ «Мегатекс Індастріал» у 2020-2021рр. та 2021-2022рр.

У 2020-2021рр темпи приросту активів були нижчими, що в цілому є сприятливим. У 2021-2022рр ситуація змінилася: темпи приросту прибутку значно нижчі ніж темпи приросту активів фірми, що є несприятливим співвідношенням економічних параметрів і свідчить що використання активів ТОВ «Мегатекс Індастріал» було вкрай неефективним. Характерно, що у 2020-2022рр. рівень активів зріс на 2,68%, тоді як прибуток від реалізації знизився на 69,7%.

Активи ТОВ «Мегатекс Індастріал» складаються з необоротних та оборотних. Найточніше загальну структуру активів товариства характеризує коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів.

На наступному кроці аналізу діяльності дослідимо динаміку активів у 2022р.

Таблиця 2.7 - Аналіз динаміки активів ТОВ «Мегатекс Індастріал», 2022р.

Показник	Абсолютні величини		Питома вага (%) у загальній величині активів		Зміна	
	на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року	в абсолютних величинах	у питомій вазі
Необоротні активи	14818	13050	40,4	34,6	-1768,0	-5,7
Оборотні активи	21870	24622	59,6	65,3	2752,0	5,7
Разом активів	36696	37680	100	100	984	0
Співвідношення оборотних і необоротних активів	1,48	1,89	-	-	-	-

У таблиці 2.7 наведені абсолютні величини за різновидами активів ТОВ «Мегатекс Індастріал», їх питома вага в загальній величині активів, зміна абсолютних величин і їх питомої ваги, значення та зміна співвідношення оборотних і необоротних активів за звітний період. Результати дослідження показали, що приріст джерел коштів ТОВ «Мегатекс Індастріал» був спрямований на збільшення оборотних активів.

Детальніший аналіз структури необоротних активів товариства здійснений у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 - Аналіз структури необоротних активів, ТОВ «Мегатекс Індастріал», 2022р.

Показник	Абсолютні величини, тис грн		Питома вага (%) у загальній величині		Зміна	
	на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року	в абсолютних величинах	у питомій вазі
Нематеріальні активи	5553	4612	37,47	35,34	-941,0	-2,13
Незавершене будівництво	68	549	0,46	4,21	481,0	3,75
Основні засоби	9197	7889	62,07	60,45	-1308,0	-1,61
Довготермінові фінансові інвестиції	-	-	-	-	-	-
Разом необоротних активів	14818	13050	100	100	-1768	-

Структура необоротних активів впродовж 2020-2022рр. представлена у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 - Аналіз структури необоротних активів ТОВ «Мегатекс Індастріал» за 2020-2022рр.

Показник	2020	2021	2022	Абсолютний приріст, %		
				2021/2020	2022/2020	2022/2021
Нематеріальні активи, %	19,93	17,37	36,44	-2,56	16,51	19,07
Незавершене будівництво, %	0,11	0,14	0,83	0,03	0,72	0,69
Основні засоби, %	79,96	82,49	62,73	2,53	-17,23	-19,76
Довготермінові фінансові інвестиції, %	-	-	-	-	-	-
Разом необоротних активів	100	100	100	-	-	-

Нульові значення показників за довготерміновими вкладеннями відображають відсутність фінансово-інвестиційної стратегії розвитку. Позитивним моментом можна вважати рівень незавершеного будівництва. У 2022р. рівень незавершеного будівництва несуттєво зріс до 0,83% від обсягу необоротних активів. Варто відмітити, що у 2020р. цей рівень був нижчий і складав 0,11%.

В цілому, ситуація коли найбільша частина необоротних активів

представлена виробничими основними засобами, характеризує орієнтацію на створення матеріальних умов розширення діяльності.

Аналіз структури оборотних активів ТОВ «Мегатекс Індастріал» на кінець 2022р. здійснено у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 – Аналіз структури оборотних активів ТОВ «Мегатекс Індастріал», 2022р.

Показник	Абсолютні величини, тис грн		Питома вага (%) у загальній величині оборотних активів		Зміна	
	на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року	в абсолютних величинах	у питомій вазі
Готова продукція	5238	6463	23,95	26,25	1225,00	2,30
Виробничі запаси	4114	3106	18,81	12,61	-1008,00	-6,20
Незавершене виробництво	2931	1682	13,40	6,83	-1249,00	-6,57
Векселі одержані	-	-	-	-	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	166	833	0,76	3,38	667,00	2,62
Дебіторська заборгованість за розрахунками	6789	6787	31,04	27,56	-2,00	-3,48
Інша поточна заборгованість	435	4890	1,99	19,86	4455,00	17,87
Поточні фінансові інвестиції	-	-	-	-	-	-
Грошові кошти та їх еквіваленти	2090	759	9,56	3,08	-1331,00	-6,47
Інші оборотні активи	107	102	0,49	0,41	-5,00	-0,07
Разом оборотних активів	21870	24622	100,00	100,00	2752,00	0,00

Найбільш значний вклад у приріст оборотних активів у товаристві був здійснений за статтею «Інша поточна заборгованість за товари, роботи, послуги». У той ж час, за статтею «Незавершене виробництво» є тенденція до значного зменшення і це позитивно. Оцінювання позитивної і негативної динаміки запасів, дебіторської заборгованості, грошових коштів потрібно проводити на основі зіставлення з динамікою фінансових результатів. При різній ефективності

господарювання використання оборотних коштів зростання запасів в одному випадку може бути оцінено як свідчення про розширення обсягів діяльності, а в іншому – як свідчення про зниження ділової активності.

Також здійснимо більш розширений у часовому аспекті аналіз структури оборотних активів за 2020-2022рр. (таблиця 2.11).

Таблиця 2.11 - Аналіз структури оборотних активів ТОВ «Мегатекс Індастріал» за 2020-2022рр.

Показник, %	2020	2021	2022	Абсолютний приріст, %		
				2021/2020	2022/2020	2022/2021
Готова продукція	14,77	23,95	26,25	9,18	11,48	2,30
Векселі одержані	-	-	-	-	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	6,85	0,76	3,38	-6,09	-3,47	2,62
Дебіторська заборгованість за розрахунками	31,09	31,04	27,56	-0,05	-3,53	-3,48
Інша поточна заборгованість	8,96	1,99	19,86	-6,98	10,90	17,87
Поточні фінансові інвестиції	-	-	-	-	-	-
Грошові кошти та їх еквіваленти	2,07	9,56	3,08	7,48	1,01	-6,47
Інші оборотні активи	1,86	0,49	0,41	-1,37	-1,44	-0,07
Разом оборотних активів	100	100	100	-	-	-

Структура оборотних активів у 2020-2022рр суттєво коливалася. У 2020-2021рр. значно знизилася вага дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги і водночас зросла вага готової продукції. У 2021-2022рр. суттєвих коливань не було за виключенням зниження частки грошових коштів та їх еквівалентів з 9,56% до 3,08%, що свідчить про покращання платіжної дисципліни.

Далі проаналізуємо структуру пасивів.

Пасиви підприємства – це джерела фінансування його майна, які складаються з власного капіталу і резервів, зобов'язань та кредиторської заборгованості.

Узагальнено джерела засобів можна поділити на власні і позикові.

Структуру пасивів характеризують у першу чергу коефіцієнт автономії, що дорівнює частці власних засобів у загальній величині джерел засобів підприємства: реальний власний капітал, загальна величина джерел засобів і коефіцієнт співвідношення позичених і власних засобів:

$$O = \frac{S + D}{H}, \quad (2.1)$$

де S - скориговані довготермінові зобов'язання;

D - скориговані поточні зобов'язання;

H - реальний власний капітал.

При розрахунку коефіцієнтів слід брати реальний капітал. Для одержання реального власного капіталу потрібно розділ I пасиву балансу "Власний капітал" збільшити на суму, відображену в розділі V пасиву балансу "Доходи майбутніх періодів," і зменшити на суму, відображену в розділі I пасиву в рядку 370 "Вилучений капітал", де наведені дані про зменшення власного капіталу внаслідок виходу учасника, викупу чи анулювання викуплених акцій акціонерним, зменшення номінальної вартості акцій.

При обчисленні коефіцієнта співвідношення позикових і власних засобів скориговані позикові засоби одержують шляхом збільшення суми підсумку розділу III "Довготермінові зобов'язання" і підсумку розділу IV "Поточні зобов'язання" на величину статті "Цільове фінансування" у рядку 420 розділу II пасиву балансу та зменшення на суму в розділі V "Доходи майбутніх періодів" у рядку 630.

Аналіз структури пасивів важливий для розуміння фінансового стану ТОВ «Мегатекс Індастріал». Переважання одних джерел фінансування над іншими може свідчити про структурні зрушення, які далеко не завжди відображають позитивну картину.

Попередній аналіз структури пасивів проводять аналогічно до аналізу структури активів. Для такого аналізу використаємо подану спеціальну таблицю 2.12.

Таблиця 2.12- Аналіз структури пасивів ТОВ «Мегатекс Індастріал», 2022р.

Показник	Абсолютні величини, тис грн		Питома вага (%) у загальній величині пасивів		Зміна	
	на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року	в абсолютних величинах	у питомій вазі
Реальний власний капітал (р. 380 пасиву + р.630 - р.360 - р.370)	23334	25126	63,59	66,68	1792	3,10
Позикові засоби (скориговані зобов'язання)	13362	12554	36,41	33,32	-808	-3,10
Разом джерел засобів	36696	37680	100	100	984	0,00
Коефіцієнт автономії	0,36	0,33	-	-	-0,03	-
Співвідношення позикових і власних засобів	0,57	0,50	-	-	-0,07	-

Такий важливий показник як коефіцієнт автономії характеризує можливість виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів; його незалежність від позикових джерел. Бажане значення коефіцієнта $> 0,5$. Аналіз показав зростання показника протягом звітного року, що є сприятливою тенденцією. Це пов'язано зі зростанням власного капіталу ТОВ «Мегатекс Індастріал» на фоні покращання розрахункової дисципліни.

Аналіз структури власного капіталу показав, що впродовж звітного року реальний капітал товариства зріс. Це пов'язано із доволі значним зростанням прибутку. При цьому рівень статутного капіталу залишився без змін.

За цією таблицею обчислюють також коефіцієнт нагромадження власного капіталу:

$$K = \frac{A + B - C}{H}, \quad (2.2)$$

де А - резервний капітал;

В - нерозподілений прибуток;

С - непокритий збиток.

Коефіцієнт нагромадження власного капіталу ТОВ «Мегатекс Індастріал» показує, питому вагу джерел власних засобів, спрямованих на розвиток основної

діяльності. Додатна зростаюча, хоча й незначна, динаміка коефіцієнта свідчить про нагромадження власного капіталу в результаті діяльності.

Динаміка власного капіталу товариства продемонстрована на рисунку 2.4.

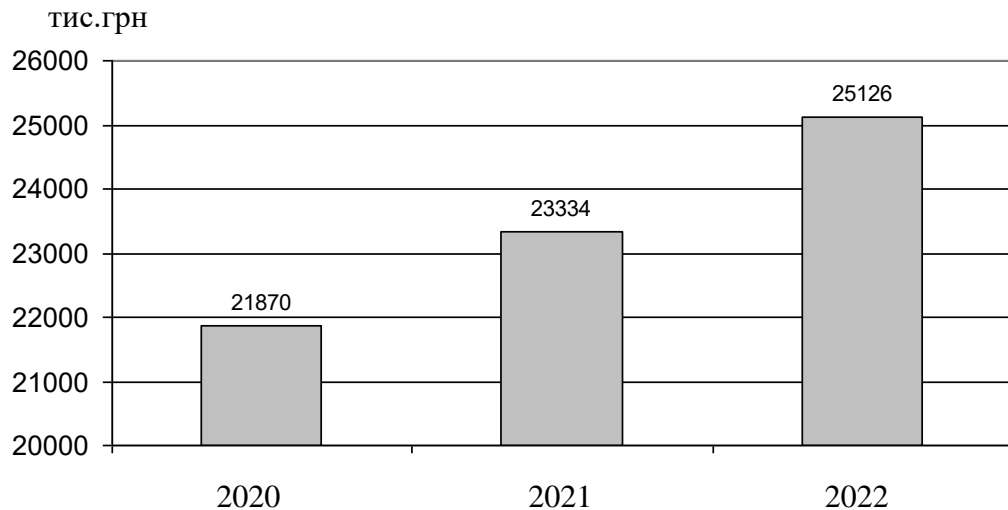

Рисунок 2.4 – Динаміка власного капіталу ТОВ «Мегатекс Індастріал» у 2020-2022рр.

2020-2022рр для товариства характеризуються рівномірним зростанням рівня власного капіталу з 21870 тис грн до 25126 тис грн.

Проаналізуємо склад та структуру позикових коштів (таблиця 2.13).

Таблиця 2.13 - Аналіз складу й структури позикових коштів, 2022р.

Показник	Абсолютні величини		Питома вага (%) у величині активів		Зміна	
	на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року	в абсолютних величинах	у питомій вазі
1	2	3	4	5	6	7
Довготермінові кредити банків	-	-	-	-	-	-
Інші довготермінові фінансові зобов'язання			-	-	-	-
Відтерміновані податкові зобов'язання	-	-	-	-	-	-

Продовження таблиці 2.13

1	2	3	4	5	6	7
Інші довготермінові зобов'язання	10572	7472	79,6024	59,5189	-3100	-20,084
Короткострокові кредити банків	-	-	-	-	-	-
Поточна заборгованість за довготерміновими зобов'язаннями	-	-	-	-	-	-
Векселі видані	-	-	-	-	-	-
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	45	0	0,34	0	-45,00	-0,34
Поточні зобов'язання за розрахунками	2593	4285	19,52	34,13	1692,00	14,61
Інші поточні зобов'язання	71	797	0,53	6,35	726,00	5,81
Разом позикових засобів	13281	12554	100,00	100,00	-727,00	0

Загальна вартість позикових засобів на ТОВ «Мегатекс Індастріал» протягом 2022 року неістотно знизилася. Це відбулось за рахунок значного зменшення рівня зобов'язань. Але за поточними зобов'язаннями має місце зростання на 1692 тис грн, а за іншими поточними зобов'язаннями – на 726 тис грн. Кредиторська заборгованість знизилася з 45 тис грн до 0.

Структура позикових коштів показана на рисунку 2.5.

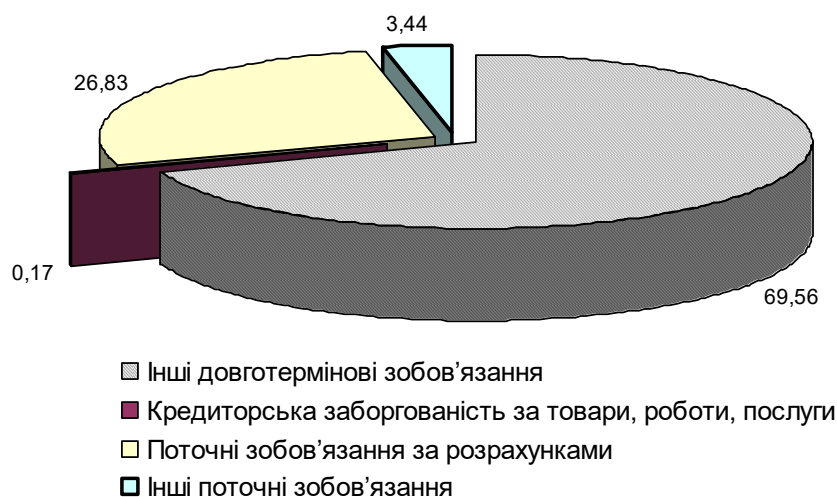

Рисунок 2.5 - Структура позикових коштів, 2022р, %

На досліджуваному ТОВ «Мегатекс Індастріал» співвідношення позикових і власних коштів на початок і кінець року відповідно дорівнює 0,57 і 0,50. На початок року коефіцієнт мав значення, яке не перевищує нормативне тобто власні кошти перевищували позикові у 1,75 рази, на кінець року ситуація покращилася. Це є не досить сприятливою тенденцією, яка свідчить про те, що підприємство має низький запас фінансової стійкості і відносно залежить від зовнішніх фінансових джерел. Причина такої ситуації криється насамперед у необачній фінансовій політиці: товариство набирає великі обсяги кредитних ресурсів не забезпечуючи їх. На досліджуваному товаристві ситуація інша, і рівні співвідношення і динаміка є сприятливими.

Динаміка довгострокових і короткострокових зобов'язань представлена на рисунку 2.6.

Рисунок 2.6 – Динаміка довгострокових та короткострокових зобов'язань ТОВ «Мегатекс Індастріал» впродовж 2020-2022рр.

Виходячи з того, що довготермінові кредити і позики зміцнюють фінансову стійкість, корисно разом із показником співвідношення позикових і власних коштів розглянути коефіцієнт співвідношення короткотермінових зобов'язань і перманентного капіталу. Отримаємо:

$$K (\text{на поч. року}) = 4244,9 / 1406,8 + 4244,9 = 0,751;$$

$$K (\text{на кін. року}) = 4922,5 / 1806 + 4922,5 = 0,731.$$

Співвідношення позикових і власних коштів може перевищувати одиницю за умови, що співвідношення короткотермінових зобов'язань та перманентного капіталу товариства не перевищує одиницю. У випадку досліджуваного товариства так воно і є, отже співвідношення позикових і власних коштів для нього не є критичним, хоча абсолютні значення не відповідають рекомендованим значенням.

2.4 Аналіз фінансового стану та інвестиційної активності підприємства

Під фінансовим станом розуміють міру забезпеченості необхідними фінансовими ресурсами для здійснення ефективної діяльності, а також своєчасного проведення розрахунків за своїми зобов'язаннями. У ньому знаходять відображення у вартісній формі загальні результати роботи підприємства з управління фінансовими ресурсами.

Фінансовий стан підприємства насамперед виражають у співвідношенні структур його активів і пасивів. Основні завдання оцінки фінансового стану – з'ясування якості фінансового стану, вивчення причин його поліпшення або погіршення, підготовка рекомендацій для підвищення фінансової стійкості і платоспроможності. Ці завдання вирішують у першу чергу на основі дослідження динаміки абсолютних та відносних фінансових показників і розподіляють на такі блоки:

- структурний аналіз активів і пасивів;
- аналіз фінансової стійкості;
- аналіз платоспроможності;
- аналіз ліквідності;
- аналіз необхідного приросту власного капіталу.

Інформаційними джерелами для проведення фінансового аналізу організації є річна і квартальна бухгалтерська звітність: форма 7

"Бухгалтерський баланс", форма 8 "Звіт про фінансові результати", форма 9 "Звіт про власний капітал", форма 10 "Звіт про рух грошових коштів", форма 11 "Примітки до річної фінансової звітності".

Розпочнемо аналіз фінансового стану ТОВ «Мегатекс Індастріал» з аналізу формування прибутку (таблиця 2.14).

Таблиця 2.14– Формування прибутку ТОВ «Мегатекс Індастріал» у 2020-2022рр, тис грн

№ п/п	Показник, тис грн	Рік			Відхилення		
		2020	2021	2022	2021-2020	2022-2020	2022-2021
1	Чистий дохід від реалізації продукції	33060	37985	44515	4925	11455	6530
2	Собівартість реалізованої продукції	21710	23050	34474	1340	12764	11424
3	Валовий прибуток	11350	9985	10041	-1365	-1309	56
4	Інші операційні доходи	28377	39053	1127	10676	-27250	-37926
5	Адміністративні витрати	4620	4962	4872	342	252	-90
6	Витрати на збут	740	873	2416	133	1676	1543
7	Інші і операційні витрати	29111	39134	1328	10023	-27783	-37806
8	Фінансовий результат від операційної діяльності	5256	4069	2552	-1187	-2704	-1517
9	Інші витрати	46	82	10	36	-36	-72
10	Інші доходи	21	108	1	87	-20	-107
11	Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	5093	4118	2599	-975	-2494	-1519
12	Податок на прибуток	568	1285	807	717	239	-478
13	Фінансові результати від звичайної діяльності	4525	1792	2833	-2733	-1692	1041
14	Надзвичайні доходи	-	-	-	-	-	-
15	Надзвичайні витрати	-	-	-	-	-	-
16	Чистий прибуток	4525	1792	2833	-2733	-1692	1041

На прибуток ТОВ «Мегатекс Індастріал» у першу чергу вплинув доход, який за останній рік зріс на 17,2%. Повна собівартість також зросла, але вже на 44,58%. В цілому приріст чистого прибутку за весь період від'ємний і склав 1692 тис грн або -34,04%.

Далі проаналізуємо показники ліквідності та платоспроможності ТОВ «Мегатекс Індастріал».

Ліквідність тлумачать широко зокрема як його здатність швидко продати активи й одержати кошти для оплати своїх зобов'язань.

Ліквідність активів – величина, обернена ліквідності балансу за часом перетворення майна у гроші. Чим менше необхідно часу, тим вища його ліквідність.

Аналіз ліквідності потребує аналізу структури кредиторської заборгованості. Необхідно оцінити, чи є вона "стійкою", чи є простроченою, тобто такою, термін погашення якої минув.

Аналіз ліквідності здійснюється через порівняння обсягу поточних зобов'язань із наявністю ліквідних коштів. Результати розраховуються як коефіцієнти ліквідності за інформацією з відповідної фінансової звітності.

Самі поняття ліквідності і платоспроможності за своїм змістом є дуже близькі, але ліквідність більш широке поняття, оскільки від ліквідності балансу залежить й платоспроможність підприємства.

Ліквідність характеризує не тільки поточний стан його розрахунків, а й їх перспективу. Важливість ліквідності краще за все можна усвідомити лише тоді, коли оцінюються можливі результати недостатньої спроможності покрити усі свої зобов'язання.

Розрахунок коефіцієнтів абсолютної, поточної та швидкої ліквідності ТОВ «Мегатекс Індастріал» наведений в таблиці 2.15.

Таблиця 2.15 - Аналіз показників ліквідності ТОВ «Мегатекс Індастріал» за 2020-2022рр.

№ п/п	Показник	Умовне позначення	Джерела інформації	Економічний зміст	Напрямок позитивних змін	2020	2021	2022
1	Коефіцієнт поточної ліквідності	К л.п	Ф.№І,р. 260 / Ф. № 1,р. 620	Характеризує достатність обігових коштів для погашення боргів протягом року	Збільшення; $Клп = \frac{Нпри}{Клп} < 1$ піТОВриємство мас неліквідний баланс. Якщо $Клп = 1-0.5$. піТОВриємство своєчасно ліквідує борги	1,47	1,331	1,367
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	К л.ш	Ф. № 1, р. 260 -(р. 100 + р. 110 + р. 120+ р. 130 + р. 140) /Ф. № 1, р. 620	Скільки одиниць найбільш ліквідних активів припадає на одиницю термінових боргів	Збільшення; має бути у міжнародній практиці $К л.ш = 0.7-0.8$	0,31	0,393	0,260
3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	К л.а	Ф. № 1,р. 230 + р. 240 / Ф. № І,р. 620	Характеризує готовність піТОВриємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість	Збільшення; має бути $К л.а = 0,2-0,35$	0,07	0,003	0,005
4	Співвідношення короткострокової дебітор. та кредитор. заборгованості	К л/к	Ф. № 1, р.160 + р. 170 + р. 180 + р. 190 + р. 200 +р. 210 / Ф. № 1, р. 520 + р. 530 + р. 540	Здатність розрахуватися з кредиторами за рахунок дебіторів протягом одного року	Рекомендоване значення $К л/к = 1.0$	0,72	0,48	5,13

Після проведення аналізу показників ліквідності ТОВ «Мегатекс Індастріал», виходячи з таблиці 2.16 можна зробити висновки, що коефіцієнт поточної ліквідності з кожним роком коливається і в 2022 році набув значення 1,367, що вказує на можливість ТОВ «Мегатекс Індастріал» своєчасно погашати борги, навіть незважаючи на складну економічну ситуацію.

Коефіцієнт швидкої ліквідності навпаки в 2022 році набув мінімального значення – це 0,26, що безпосередньо вказує на недостатню кількість ліквідних активів для закриття найбільш термінових боргів. Однак у відповідності до інтервалу міжнародної практики(0,7-0,8) коефіцієнт швидкої ліквідності задовільного значення не набув.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності потрібному нормативному інтервалу не відповідав жодного року, що характеризує ТОВ «Мегатекс Індастріал» як підприємство з дуже низькою готовністю до негайного ліквідування короткострокових заборгованостей. Здатність розрахуватися з кредиторами за рахунок дебіторів протягом року найвищою була в 2020 році і не відповідала нормам, значення показника складало – 0,07.

Для забезпечення фінансової стійкості підприємство повинно володіти міцною структурою капіталу, уміти організовувати його рух таким чином, щоб забезпечити перевищення доходів над сукупними затратами.

Відповідно до чинного законодавства України для оцінювання фінансової стійкості вирішального значення набуває показник чистих активів, який визначають як різницю суми активів, використовуваних для розрахунку, і суми зобов'язань, взятих до розрахунку.

Платоспроможність є ключовою ознакою фінансової стійкості, суттю якого є забезпеченість обігових активів довгостроковими джерелами формування. Більша чи менша поточна платоспроможність (або неплатоспроможність) зумовлена більшим чи меншим рівнем забезпеченості обігових активів довгостроковими джерелами фінансування.

Керівники повинні мати достовірну інформацію про наявність коштів, необхідних для розрахунків із заробітної плати, за платежами в бюджет з фінансовими органами, за товарно-матеріальні цінності з постачальниками. Така інформація потрібна і для належного прогнозування фінансової діяльності.

Під платоспроможністю розуміють наявність коштів для погашення у встановлений термін і в повному обсязі своїх боргових зобов'язань, які пов'язані із кредитними та іншими операціями грошового характеру. Показником платоспроможності на визначену дату є відсутність прострочених боргів банку, бюджету, постачальникам, робітникам та службовцям.

Розрахунки по визначенню фінансової стійкості та платоспроможності ТОВ «Мегатекс Індастріал» наведені в таблиці 2.16.

Таблиця 2.16 - Аналіз показників фінансової стійкості ТОВ «Мегатекс Індастріал» за 2020-2022рр.

№ п/п	Показник, тис грн	Джерела інформації (форми фінансової звітності)	Економічний зміст	Напрямок позитивних змін	2020	2021	2022
1	2	4	5	6	7	8	9
1	Власні обігові кошти	Ф. № 1, р. 380 + + р. 430 + р. 480 - - р. 080 або ф. № 1, р. 260 + + р. 270 - р. 620 - - р. 630	Оборотні активи, які фінансуються за рахунок власного капіталу і довгострокових зобов'язань	Збільшення	-291,30	-1119,30	-1249,40
2	Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	Ф. № 1, р. 380 + р. 430 - р. 080 / Ф. № 1, р. 260 + + р. 270	Абсолютна можливість перетворення активів у ліквідні кошти	Збільшення: рекомендується	1,89	2,22	2,03
3	Маневреність робочого капіталу	Ф. № 1, р. 100 + + р. 120 + р. 130 + р. 140 / Ф. № 1, р. 260 + + р. 270 - р. 620 - - р. 630	Частка запасів, тобто матеріальних, виробничих активів у власних обігових коштах; обмежує свободу маневру	Зменшення; збільшення запасів призводить до уповільнення оборотності і обігових коштів, в умовах інфляції — до залучення дорогих кредитів	-3,00	-0,01	-0,32
4	Маневреність власних обігових коштів	Ф. № 1, р. 230 + р. 240 / Ф. № 1, р. 380 + + р. 430 - р. 080	Частка абсолютно ліквідних активів у власних обігових коштах; забезпечує свободу фінансового маневру	Збільшення	-0,64	-0,01	-0,02

Продовження таблиці 2.16

1	2	4	5	6	7	8	9
5	Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	Ф. № 1, р. 380 + р. 430 - р. 080 / Ф. № 1, р. 100 + р. 120 + р. 130 + р. 140	Наскільки запаси, що мають найменшу ліквідність у складі оборотних активів, забезпечені довгостроковими джерелами фінансування	Збільшення	-0.897	-1.610	-1.534
6	Коефіцієнт покриття запасів	Ф. № I, р. 380 + р. 430 + р. 480 - р. 080 + р. 500 + р. 520 + р. 530 + р. 540 / Ф. № 1, р. 100 + р. 120 + р. 130 + р. 140	Скільки на одиницю коштів, що вкладені в запаси, припадає у сукупності власних коштів, довго- та короткострокових зобов'язань	Збільшення	1.15	1.28	1.51
7	Коефіцієнт автономії	Ф. № 1, р. 380 + р. 430 + р. 630 / Ф. № 1, р. 640	Характеризує можливість виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів	Збільшення; має бути $K_{авт} > 0,5$	0,60	0,55	0,55
8	Коефіцієнт фінансової залежності	Ф. № I, р. 640 / Ф. № 1, р. 380 + р. 430 + р. 630	Скільки одиниць сукупних джерел припадає на одиницю власного капіталу	Зменшення; показник, обернений до $K_{авт}$	3,13	4,02	3,73
9	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Ф. № 1, р. 380 + р. 430 + р. 630 - р. 080 / Ф. № 1, р. 380 + р. 430 + р. 630	Частка власних обігових коштів у власному капіталі	Збільшення; має бути $K_m > 0,1$	1,89	2,22	2,03
10	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	Ф. № I, р. 480 + р. 620 / Ф. № 1, р. 640	Скільки припадає позикового капіталу на одиницю сукупних джерел	Зменшення; критичне значення $K_{пк} < 0,5$	0,68	0,75	0,73

Продовження таблиці 2.16

1	2	4	5	6	7	8	9
11	Коефіцієнт фінансової стабільності (Коефіцієнт фінансування)	Ф. № I, р. 380 + р. 430 + р. 630 / Ф. № I, р. 480 + р. 620	Забезпеченість заборгованості власними коштами; перевищення власних коштів над позиковими	нормативне значення >1	0,47	0,33	0,37
12	Показник фінансового лівериджу	Ф. № 1, р. 480 / Ф. № 1, р. 380 + р. 430 + р. 630	Характеризує залежність від довгострокових зобов'язань	Зменшення; має бути $\Phi_{л} \geq 0,25$	-	-	-
13	Коефіцієнт фінансової стійкості	Ф. № 1, р. 380 + р. 430 + р. 480 + р. 630 / Ф. № 1, р. 640	Частка стабільних джерел фінансування у їх обсязі	$K_{фс} = 0,85-0,90$	0,32	0,25	0,27

Проаналізувавши показники фінансової стійкості та платоспроможності ТОВ «Мегатекс Індастріал», можна зробити висновки про те, що впродовж трьох років (2020-2022р.) найбільшого значення коефіцієнт фінансової залежності набув у 2021 році – це 4,02, вказуючи на залежність від позикових коштів. Частка власних обігових коштів набула від'ємних значень, що вказує про негативний стан фінансової стабільності. Коефіцієнт фінансової стабільності так і не набув свого рекомендованого значення, що свідчить про повну забезпеченість заборгованості власними коштами.

Коефіцієнт фінансової стійкості найбільшого значення набув в 2020 році - це 0,32. Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними ресурсами, коефіцієнт забезпечення власними коштами запасів та коефіцієнт маневреності власного капіталу впродовж 2020-2022 років набули від'ємних значень, що також є незадовільним результатом діяльності ТОВ «Мегатекс Індастріал» за цей період, оскільки була відсутня абсолютна можливість перетворення активів

у ліквідні кошти; мала місце незабезпеченість запасів, що мають найменшу ліквідність у складі оборотних активів, довгостроковими стабільними джерелами фінансування.

Далі проаналізуємо рентабельність ТОВ «Мегатекс Індастріал».

Рентабельність – один із головних показників ефективності, який характеризує рівень віддачі активів і ступінь використання капіталу.

Показники рентабельності представляють собою параметри, які характеризують здатність створювати необхідний прибуток.

Показники рентабельності розраховуються на основі Балансу та Звіту про фінансові результати. В основу розрахунку показників рентабельності можуть бути покладені різні види прибутку: валовий прибуток, операційний прибуток, прибуток до виплати процентів і податку на прибуток, чистий прибуток.

Аналіз рентабельності сучасного підприємства дозволяє визначити ефективність вкладення коштів та раціональність їхнього використання.

Розраховані показники по рентабельності ТОВ «Мегатекс Індастріал» наведені в таблиці 2.17.

Таблиця 2.17- Аналіз показників рентабельності ТОВ «Мегатекс Індастріал» за 2020-2022рр.

№ п/п	Показник, %	Джерела інформації (форми фінансової звітності)	Економічний зміст	Напрямок позитивних змін	2020	2021	2022
1	2	4	5	6	7	8	9
1	Рентабельність активів за прибутком від реалізації	Ф. №2, р. 190 / Ф. № 1, р. 280	Скільки прибутку від реалізації припадає на одиницю коштів, інвестованих в активи	Збільшення	13,56	27,21	26,65
2	Рентабельність капіталу підприємства за чистим прибутком	Ф. № 2, р. 220/ Ф. № 1, р. 280	Скільки припадає чистого прибутку на одиницю інвестованих в активи коштів	Збільшення	13,56	4,88	7,52
3	Рентабельність власного капіталу підприємства	Ф. № 2, р. 220 /Ф. № 1, р. 380	Скільки припадає чистого прибутку на одиницю власною капіталу	Збільшення	24,84	17,65	10,34

Продовження таблиці 2.17

1	2	4	5	6	7	8	9
4	Рентабельність основних фондів підприємства	Ф. № 2, р. 220/ Ф. № 1, р. 030 + р. 100 + р. 120	Скільки припадає прибутку від реалізації на одиницю вартості основних фондів	Збільшення	17,56	14,05	8,76
5	Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	Ф. № 2, р. 050 - р. 070 - р. 080 / Ф. № 2, р. 035	Скільки припадає прибутку від реалізації на одиницю виручки	Збільшення	18,12	18,13	18,14
6	Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком	Ф. № 2, р. 220/Ф. № 2, р. 035	Скільки припадає чистого прибутку на одиницю виручки	Збільшення	13,69	4,72	6,36

Після проведення аналізу показників рентабельності ТОВ «Мегатекс Індастріал», можна зробити висновки, що найбільша питома вага прибутку від звичайної діяльності припадала на кошти інвестовані в активи у 2020 році. Загалом динаміка рентабельності є несприятливою, оскільки рівні рентабельності знижуються.

Характерно, що частку чистого прибутку ТОВ «Мегатекс Індастріал» було спрямовано на збільшення власного капіталу тільки у 2021 році, в 2020 і 2022 роках ці показники набули взагалі від'ємного значення.

Далі проаналізуємо інвестиційну діяльність товариства.

На сьогодні на ТОВ «Мегатекс Індастріал» склалася ситуація:

- інвестиційна діяльність як така просто не визначена, можна сказати існує у вкрай обмежених обсягах;
- творчість і винахідництво не заохочуються;
- загрозливих масштабів набуло старіння кадрів;
- критичної межі досягла зношеність парку обладнання.

Якщо розглядати інвестиційні впровадження у системі організації праці можемо зазначити, що використовується організація праці з деяким рівнем поєднання сумісних професій, що збільшує зону обслуговування та зменшує необхідну чисельність працівників та забезпечує більшу зайнятість у

виробничому процесі. Ще одним плюсом такої організації праці є економія фонду заробітної плати, оскільки працівники отримують лише доплати до оснвної заробітної плати, на відміну від необхідності створення окремого робочого місця і відповідно – оплати праці окремого працівника.

Всі ці дані свідчать про високий інноваційний потенціал організації. Інновації організаційного характеру на ТОВ «Мегатекс Індастріал» не вважаються такими які необхідні, причиною цього є опір адміністративно-керівного складу, що зумовлене перш за все саме „старінням кадрів”.

На ТОВ «Мегатекс Індастріал» головною перепорою переходу на інноваційний шлях розвитку є застарілі, архаїчні принципи та методи управління.

У 2018 році на підприємстві почали використовувати комп’ютерну техніку у роботі адміністративно-управлінського персоналу, зміст якого полягає у використанні програми для складання інвесторських кошторисів, виробничої вартості робіт, ресурсно-елементні кошториси на основі норм на будівельні, на монтажні роботи.

Таким чином для ТОВ «Мегатекс Індастріал» протягом 2020 – 2022 років характерними були лише капітальні інвестиції. У таблиці 2.18 подано склад та структуру капітальних інвестицій.

Таблиця 2.18 – Склад та структура капітальних інвестицій ТОВ «Мегатекс Індастріал»

Показник	Роки		Відхилення (+, -)	Структура, %		Відхилення (+, -)
	2021	2022		2021	2022	
Придбання основних засобів, тис грн	1117	5002	3885	100	100	0
Придбання інших необоротних матеріальних активів, тис грн	-	-	-	-	-	-
Придбання нематеріальних активів, тис грн	-	-	-	-	-	-
Разом	1117	5002	3885	100	100	0

Як видно із таблиці 2.18, у 2022 році загальна сума інвестицій зросла на 3885 тис грн. порівняно із 2021 роком. Усі інвестиції – це суто вкладення в необоротні активи.

Проаналізуємо також ефективність інноваційної та загалом інвестиційної діяльності (таблиця 2.19).

Таблиця 2.19 – Показники рівня розвитку інноваційної та загалом інвестиційної діяльності ТОВ «Мегатекс Індастріал»

Показник	2020	2021	2022	Відхилення		
				2021/ 2020	2022/ 2020	2022/ 2021
Обсяг інвестицій, тис грн	1117	5002	3885	3885	2768	-1117
Обсяг інновацій, тис грн	0	0	0	0	0	0
Питома вага інновацій в інвестиціях	0	0	0	0	0	0
Коефіцієнт покриття інвестицій	0,97	0,92	0,87	-0,05	-0,11	-0,06
Індекс зміни основних засобів	0,861	0,941	0,858	0,08	0,00	-0,08
Фондовіддача, грн / грн	1,14	1,30	1,50	0,16	0,36	0,20
Рентабельність інвестиційного капіталу (за операційним прибутком),%	470,55	81,35	65,69	-389,20	-404,86	-15,66
Коефіцієнт оновлення продукції	1	1,2	1	0,2	0	-0,2
Коефіцієнт оновлення технології	1	1	1	0	0	0

Отже, інвестиційна діяльність у 2020-2022 роках вкрай обмежена: обсяги інвестицій доволі незначні і до того ж має місце їх зниження у 2022 році. Інноваційна діяльність загалом як явище на ТОВ «Мегатекс Індастріал» відсутня.

РОЗДІЛ 3 Шляхи активізації інвестиційної діяльності ТОВ «Мегатекс Індастріал»

3.1 Розробка інвестиційного проекту будівництва когенераційної установки

Як свідчить статистика підприємства одними із найбільших у питомій вазі є витрати на енергію. На прикладі виробництва свинцю і цинку наведено динаміку структури витрат помісячно впродовж липня 2019р- грудня 2020р. (рисунок 3.1).

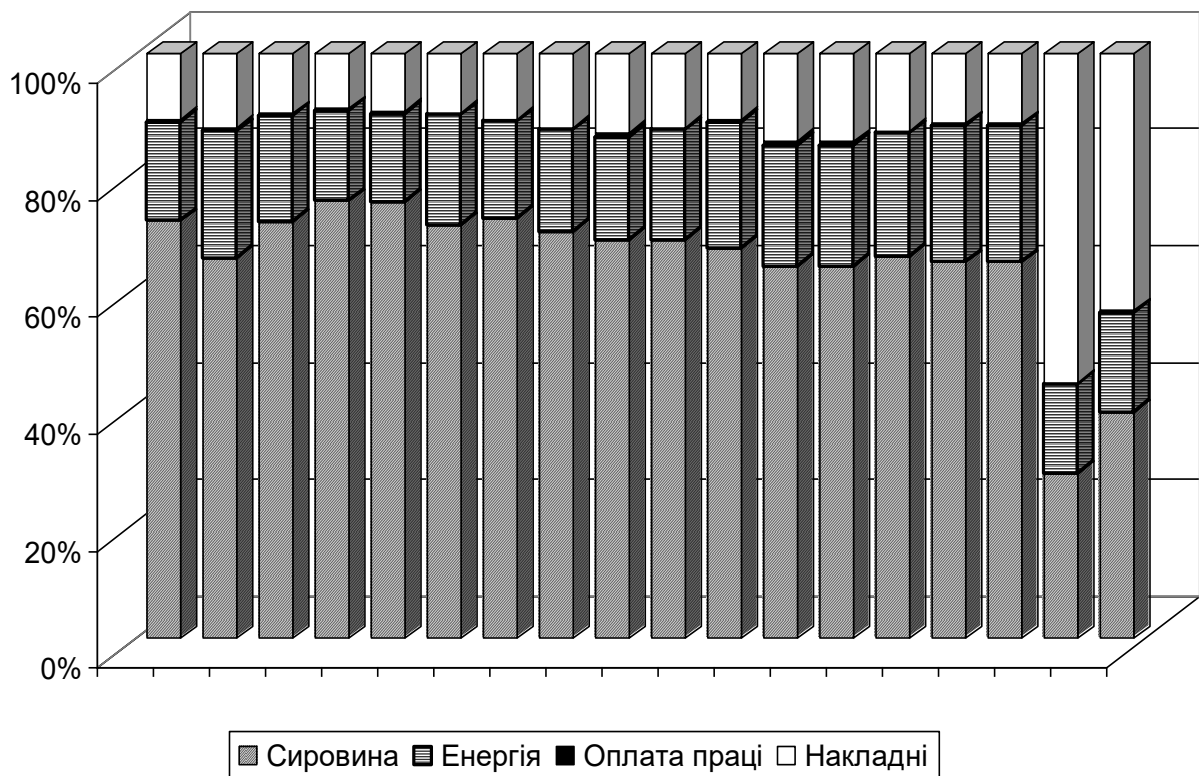

Рисунок 3.1 – Динаміка структури собівартості свинцю і цинку помісячно за липень 2019р- грудень 2020р.

Таким чином частка витрат на енергію на підприємстві в середньому складає в межах 16-20%. З іншого боку ціни на енергоносії та зокрема на природний газ, мають стійку тенденцію до зростання.

Тому на наш погляд необхідна стала стратегія економії та по можливості зниження витрат різних видів енергії.

З метою активізації інвестиційної діяльності та забезпечення економії енергії ми пропонуємо для впровадження інвестиційний проект будівництва когенераційної установки за газотурбінними двигунами загальною потужністю 5 МВт.

Метою проекту є утилізація теплоти вихлопних газів, що викидаються газовими турбінами на газокompресорній станції підприємства. Впровадження проекту дозволить отримати 5 МВт потужностей та виробляти близько 35 тис. МВт·год електроенергії лише шляхом утилізації скидного тепла без додаткового спалювання газу. Вироблена електроенергія буде продаватися в національну електромережу. На даний момент все скидне тепло викидається в атмосферу без будь-якої корисної утилізації, що також призводить до зростання теплового забруднення атмосфери. Таким чином, проект спрямований на запобігання такої енерго-неощадної практики шляхом утилізації скидного тепла для виробництва енергії.

Планується спорудження когенераційної станції, яка буде використовувати тепло вихлопних газів газових турбін, що працюють для приводу компресорів на газокompресорній станції. Когенераційна станція буде мати наступні параметри: електрична потужність – 5 МВт, теплова потужність – 4 МВт (5.5 Гкал/год). Вироблена електроенергія буде продаватися. Беручи до уваги середні щорічні потреби в тепловій енергії цих споживачів, нова когенераційна установка буде постачати до 40 тис. Гкал/рік теплової енергії.

Реалізація проекту потребує виконання наступних заходів:

1. Техніко-економічне обґрунтування.
2. Попередні проектні та інженерні роботи, координування проекту, ліцензування та отримання необхідних дозволів. Будівництво теплової магістралі від когенераційної станції до найближчого центрального пункту теплопостачання.
3. Виготовлення та доставка основного обладнання – парового котла-утилізатора, парової турбіни, генератора, повітряних конденсаторів.
4. Підготовчі та будівельні роботи на об'єкті.

5. Пуско-налагоджувальні роботи та запуск парової турбіни та парового котла-утилізатора в експлуатацію.

6. Експлуатація, моніторинг та технічне обслуговування.

Головні цілі проекту:

- уникнути енерго-неощадної практики, коли скидне тепло газових турбін компресорних агрегатів, викидається без будь-якої корисної утилізації;
- отримати електрогенеруючі потужності, що будуть працювати утилізуючи скидне тепло, й не спалюючи додатково будь-яке паливо;
- отримати дешеву електричну та теплову енергію, що можуть бути продані та забезпечити таким чином додаткові прибутки ГКС;
- виробництво енергії без будь-яких викидів парникових газів;
- отримати досвід експлуатації когенераційної установки запропонованого типу.

У ТОВ «Мегатекс Індастріал» для приводу компресорів встановлено 2 газові турбіни ГТК 10-І. Когенераційна технологія, що буде впроваджена, спрямована на виробництво тепла та електроенергії шляхом утилізації енергії вихлопних газів газових турбін. Нижче наведені сприятливі умови спорудження такої установки:

1. Наявність відносно високого теплового потенціалу газів, що відходять від встановлених газотурбінних двигунів (температура до 530 С, витрата до 50 нм³/сек)
2. Стабільність наявності вторинних енергетичних ресурсів завдяки експлуатації даного газопроводу в тривалій перспективі (не менше 10 років)
3. Наявність на відстані 0.5-3 км потенційних споживачів теплової енергії (тепловою потужністю до 4 Гкал/год).

Метою проекту є запобігання енерго-неощадної практики, коли скидне тепло газових турбін викидається в атмосферу, тим самим збільшуючи водночас теплове забруднення атмосфери.

Впровадження проекту також надасть можливість:

1. Виробляти близько 35 тис. МВт·год/рік електроенергії, лише з використанням скидного енергопотенціалу, без додаткового споживання викопних видів палива.

2. Створити робочі місця, як тимчасові так й постійні (під час експлуатації нової установки - принаймні 8 постійних робочих місць).

3. Привернути увагу до енергозберігаючих технологій.

Проект передбачає встановлення наступного основного обладнання:

1. Паровий котел-утилізатор, що виробляє пару двох типів: пару високого тиску 445 С, 4.4 МПа, паропродуктивність 25 тон/год, та пару низького тиску 235 С, 1.0 МПа, 18 тон/г.

2. Парова турбіна – потужність 24800 кВт, 445 С/4.4 МПа, 105 т/г

3. Повітряний конденсатор, 100 т/г, 61 С/0.02 МПа.

Пара високого тиску спрямовується на парову турбіну, тоді як пара низького тиску іде на турбіну димососу. Димосос встановлений після котла-утилізатора для підтримання розрахункового тиску в димоходах, встановлених після газових турбін (не більше 1200 Па). Димосос приводиться в дію також за допомогою парової турбіни.

ТОВ «Мегатекс Індастріал» має дві компресорні станції (КС-7, КС-39 „Прогрес”) із електричним приводом ГПА. Загальна потужність газоперекачувальних агрегатів із електричним приводом становить $3 \times 25 \text{ МВт} + 6 \times 4 \text{ МВт} = 99 \text{ МВт}$. Потужності газоперекачувальних агрегатів із електричним приводом використовуються відносно рідко. КС-7 призначена для транспортування газу до сховищ. Станція КС-39 „Прогрес” забезпечує транспорт газу на газопроводі „Прогрес”. Однак враховуючи існуючі тарифи на електроенергію, експлуатація ГПА із електричним приводом економічно недоцільна.

В разі введення в експлуатацію нової когенераційної установки, ситуація з розподілом потужностей може змінитися. При пропозиції електричної енергії, яка обумовить економічну доцільність використання електроприводу ГПА, електрична енергія буде використана безпосередньо на майданчику.

Вироблена електроенергія може бути видана в енергосистему, передумовою для чого є наявність поруч потужної підстанції 330/110 кВ. Технологічно когенераційна установка може бути задіяна для покриття максимальних навантажень в енергосистемі.

При розрахунку скорочення викидів вважалося, що буде реалізовано другий варіант (тобто видача електроенергії до системи). Уся вироблена електроенергія буде продаватися у мережу, заміщуючи тим самим більш CO₂ електроенергію, що вироблена з викопних видів палива. Також при розрахунку кількості електроенергії брався до уваги такий режим експлуатації ГКС №21: протягом осінньо-зимового періоду буде працювати 5 газових турбін з навантаженням 90%, а протягом літнього періоду експлуатуватиметься 4 газових турбіни з навантаженням 90%.

Запропонована технологія є доволі складною, і пов'язана з деякими ризиками. Перш за все, пріоритетним завданням є безпека транспортування газу. І якщо запропонована технологія вимагає застосування газових турбін, що працюють на привід компресорів як при будівельних роботах, так й надалі при експлуатації це в будь-якому випадку призведе до зниження безпеки роботи газокompресорної станції. Для підвищення безпеки нової когенераційних станцій, основне устаткування нової когенераційної станції буде розташоване якомога далі від газокompресорної станції. Це також зумовлено обмеженістю території необхідної для нової ТЕЦ, та наявністю підземних комунікацій газокompресорної станції. ККД газотурбінних установок не буде знижений, оскільки буде встановлено додатковий димосос після котла-утилізатора, що буде підтримувати стабільний тиск.

Розглянемо можливі екологічні впливи проекту.

Вплив на атмосферне повітря – зумовлений викидами з вентиляційної шахти відходячих газів турбін та таких забруднюючих речовин, як окис вуглецю, двоокис азоту, метан. Максимальні концентрації в зоні впливу виробництва матиме двоокис азоту. За розрахунками концентрація для двоокису азоту не буде перевищувати 0.59 частки гранично допустимих

концентрацій, а для окису вуглецю – 0.01 частки гранично допустимих концентрацій. В межах 1000 м від виробництва відсутня житлова та громадська забудова.

Вплив на воду. В результаті застосування системи повітряного охолодження турбіни запроєктований незначний обсяг використання водних ресурсів: промислових стоків – 18 м³ на добу, господарсько-побутових стоків – 15 м³ на добу.

На наступному кроці визначимо рівень необхідних інвестиційних витрат:

1. Вартість розробки документації проекту та складання бізнес-плану проекту: 0,1 млн.грн.

2. Вартість обладнання:

-паровий котел-утилізатор, що виробляє пару двох типів: пару високого тиску 445 С, 4.4 МПа, паропроодуктивність 105 тон/год, та пару низького тиску 235 С, 1.0 МПа, 18 тон/г. коштує на сьогодні 2 млн грн;

-парова турбіна – потужність 24800 кВт, 445 С/4.4 МПа, 105 т/г коштує близько 4 млн.грн;

-паровий котел-утилізатор, що виробляє пару двох типів: пару високого тиску 445 С, 4.4 МПа, паропроодуктивність 105 тон/год, та пару низького тиску 235 С, 1.0 МПа, 18 тон/г. коштує близько 5 млн.грн;

-повітряний конденсатор, 100 т/г, 61 С/0.02 Мпа – коштує 1 млн.грн.

Таким чином сукупні інвестиційні витрати складуть:

0,1+2+4+5+1=12,1 млн.грн.

Монтаж передбачає залучення принаймні 8 робітників і триватиме близько двох місяців. Витрати на монтаж орієнтовно складуть 0,2 млн грн.

Далі розрахуємо амортизаційні відрахування. Застосувавши метод зменшення залишкової вартості отримаємо для норми амортизації для періоду експлуатації 10 років та ліквідаційні вартості 1 млн.грн:

$$H_a = \left[1 - 10 \sqrt[10]{\frac{2}{31,0}} \right] \times 100 = 23,973\% .$$

Фінансова схема проекту може бути тільки у вигляді кредитного фінансування. Кредит можна взяти, наприклад, в Німецькому банку [BfG Bank AG](#), який практикує численні програми фінансування для розвиваючих країн. Відсоткова ставка за довгостроковим кредитом орієнтовно складе 6% у євро. Безумовно, що можна вести мову про ризики валютного кредитування, але при прорахунку усіх можливих сценаріїв розвитку ризики не такі вже й великі. Співвідношення євро/гривня приймемо як 10,1/1 і будемо вважати сталим.

Когенераційну установку будуть обслуговувати 4 робітника-погодинників. Приймаючи витрати на заробітну плату як середньостатистичну 16000 грн щомісяця із щорічним коефіцієнтом зростання 1,1.

Визначаємо річний фонд рушійної електроенергії, припустивши, що втрати становлять 10%:

$$W_{ДВ} = 25000 \times 1 \times 1408 \times 0,9 = 31680000 \text{ кВт.}$$

Тоді вартість складе:

$$C_W = 31680000 \times 0,1 / 1000000 = 3,168 \text{ млн.грн.}$$

Визначимо суму базових поточних витрат (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1 - Розрахунок базових поточних витрат на утримання когенераційної установки

Рік	Амортизаційні відрахування, млн.грн	Річний фонд заробітної плати, млн.грн	Річна термінова сплата за кредитом, млн.грн	Вартість енергії, млн.грн	Всього витрат
1	0,743	0,0655	0,5577	0,3168	1,683
2	0,565	0,0721	0,5326	0,3168	1,4865
3	0,43	0,0793	0,5098	0,3168	1,3359
4	0,327	0,0872	0,489	0,3168	1,22
5	0,248	0,0959	0,4701	0,3168	1,1308
6	0,189	0,1055	0,4528	0,3168	1,0641
7	0,144	0,1161	0,4372	0,3168	1,0141
8	0,109	0,1277	0,4229	0,3168	0,9764
9	0,083	0,1404	0,4099	0,3168	0,9501
10	0,063	0,1545	0,3981	0,3168	0,9324
Разом	2,901	1,0442	4,6801	3,168	11,7933

Прорахувати доходи від експлуатації когенераційної установки можна методом питомих показників. Так відомо, що застосування когенераційної установки дасть підприємству економію в енергії біля 14-17%. Взнявши верхню межу просто визначити загальну економію у вартісному вимірюванні через добуток загальних витрат на електроенергію (за даними 2022р.) та відсотка економії. Отримаємо: $4 * 0,17 = 0,68$ млн.грн.

Тепер можна обчислити базовий критерій ефективності проекту – чисту поточну вартість. Розрахунок здійснений за допомогою таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 - Розрахунок дисконтованих надходжень та дисконтованих витрат на утримання когенераційної установки

Рік	Надходження, млн.грн	Витрати, млн.грн	Множник дисконтування, для 9%	Дисконтовані надходження, млн.грн	Дисконтовані витрати, млн.грн
1	4,012	3,366	0,1834	3,679	3,0866
2	4,012	2,973	0,1684	3,3782	2,5032
3	4,012	2,6718	0,1544	3,0972	2,0626
4	4,012	2,44	0,1416	2,8404	1,7276
5	4,012	2,2616	0,13	2,6078	1,47
6	4,012	2,1282	0,1192	2,3912	1,2684
7	4,012	2,0282	0,1094	2,1946	1,1094
8	4,012	1,9528	0,1004	2,014	0,9804
9	4,012	1,9002	0,092	1,8456	0,874
10	4,012	1,8648	0,0844	1,693	0,787
Сума	40,12	23,5866	1,2832	25,741	15,8692

Варто відзначити, що в якості ставки дисконтування ми взяли відсоткову ставку за довгостроковим кредитом – 6 %.

Чиста поточна вартість проекту когенераційної установки складе:

$25,74 - 15,86 - 4 = 5,88$ млн.грн.

Отже досліджуваний проект цілком може бути реалізованим.

3.2 Дослідження ризику інвестиційного проекту будівництва когенераційної установки

Для дослідження рівня ризику проекту скористаємося одним із найбільш потужних сучасних інструментаріїв – методу імітаційного моделювання.

Поширена думка, що метод імітаційного моделювання може цілком розглядатися як більш складна форма методу чутливості. Це не зовсім так. Метод імітаційного моделювання має розглядатися значно ширше, оскільки ґрунтується не тільки на формально заданих параметрах, а й на параметрах, які безпосередньо є “чужими” для тої чи іншої сукупності даних. Таким чином, метод імітаційного моделювання застосовує елементи чутливості, але не вичерпується тільки формальним аналізом чутливості.

В якості моделюючого результативного показника приймемо – чисту теперішню вартість проекту; факторного – ставку дисконтування, ряд розподілу за якою представлений в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Ряд розподілу ставки дисконтування

Рівень ставки дисконтування, %	Ймовірність
7	0,10
9	0,80
12	0,10

При складанні ряду розподілу ставки дисконтування ми керувалися фактичним рівнем відсоткової ставки за кредитом банку, а також припустили можливість її зниження до 7% із ймовірністю 0,1 та підвищення до 12% із ймовірністю 0,1.

Очевидно, що рівні ймовірності розподілені нормально, а тому в подальшому саме нормальний розподіл із властивими для нього параметрами буде основою для генерування значень.

1. Визначаємо середній рівень (математичне сподівання) ставки дисконтування:

$$\bar{X} = 7 \times 0,10 + 9 \times 0,80 + 12 \times 0,10 = 9,1\% .$$

2. Розраховуємо середнє квадратичне відхилення за ставкою дисконтування. Отримаємо:

$$\sigma = \sqrt{(7 - 9,1)^2 \times 0,10 + (9 - 9,1)^2 \times 0,80 + (2 - 9,1)^2 \times 0,10} = 1,136\%.$$

3. Здійснюємо генерування випадкових чисел ставки дисконтування, виходячи із таких передумов: кількість випадкових чисел 100; розподіл – нормальний; середнє значення ставки – 9,1%; середнє квадратичне відхилення за ставкою дисконтування – 1,136%. Для генерування випадкових чисел ми скористаємося вбудованою функцією MS Excel “Генерація случайных чисел”. Отримаємо такі значення ставки дисконтування (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4 – Генеровані значення ставки дисконтування

№ п/п	z, %	№ п/п	z, %	№ п/п	z, %	№ п/п	z, %	№ п/п	z, %
1	10,393	21	7,992	41	10,561	61	10,635	81	9,105
2	9,144	22	9,612	42	8,031	62	8,865	82	8,901
3	6,914	23	8,653	43	9,983	63	10,761	83	8,846
4	7,509	24	7,064	44	9,914	64	9,218	84	10,705
5	10,698	25	8,844	45	9,539	65	7,482	85	8,399
6	9,406	26	9,863	46	8,314	66	8,903	86	8,802
7	10,143	27	9,040	47	10,866	67	9,769	87	9,411
8	8,146	28	8,016	48	8,072	68	9,320	88	8,736
9	11,191	29	9,420	49	9,621	69	11,255	89	10,128
10	9,159	30	9,971	50	8,802	70	11,925	90	10,745
11	7,549	31	8,178	51	9,172	71	9,300	91	10,020
12	10,319	32	8,860	52	7,592	72	9,466	92	9,418
13	8,132	33	10,656	53	9,324	73	8,964	93	8,932
14	9,179	34	9,707	54	10,716	74	8,916	94	11,777
15	7,260	35	7,038	55	10,557	75	8,370	95	11,873
16	9,876	36	10,042	56	8,069	76	9,054	96	8,161
17	10,287	37	8,133	57	8,955	77	7,958	97	10,616
18	8,774	38	9,327	58	9,210	78	8,483	98	8,508
19	9,069	39	8,351	59	8,854	79	8,655	99	9,188
20	10,888	40	9,220	60	8,833	80	9,096	100	8,650

4. Для кожного генерованого значення ставки дисконтування визначимо чисту теперішню вартість проекту. Результати представлено у спеціальній таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Залежність між ставкою дисконтування (%) та рівнем чистої поточної вартості проекту (млн.грн)

z	NPV	z	NPV	z	NPV	z	NPV	z	NPV
10,393	1,60	7,992	2,24	10,561	1,56	10,635	1,55	9,105	1,93
9,144	1,92	9,612	1,80	8,031	2,23	8,865	2,00	8,901	1,99
6,914	2,57	8,653	2,06	9,983	1,71	10,761	1,52	8,846	2,00
7,509	2,39	7,064	2,52	9,914	1,72	9,218	1,90	10,705	1,53
10,698	1,53	8,844	2,00	9,539	1,82	7,482	2,39	8,399	2,13
9,406	1,85	9,863	1,74	8,314	2,15	8,903	1,99	8,802	2,01
10,143	1,67	9,040	1,95	10,866	1,49	9,769	1,76	9,411	1,85
8,146	2,20	8,016	2,24	8,072	2,22	9,320	1,88	8,736	2,03
11,191	1,42	9,420	1,85	9,621	1,80	11,255	1,40	10,128	1,67
9,159	1,92	9,971	1,71	8,802	2,01	11,925	1,25	10,745	1,52
7,549	2,37	8,178	2,19	9,172	1,91	9,300	1,88	10,020	1,70
10,319	1,62	8,860	2,00	7,592	2,36	9,466	1,84	9,418	1,85
8,132	2,20	10,656	1,54	9,324	1,87	8,964	1,97	8,932	1,98
9,179	1,91	9,707	1,78	10,716	1,53	8,916	1,98	11,777	1,28
7,260	2,46	7,038	2,53	10,557	1,56	8,370	2,13	11,873	1,26
9,876	1,73	10,042	1,69	8,069	2,22	9,054	1,95	8,161	2,19
10,287	1,63	8,133	2,20	8,955	1,97	7,958	2,25	10,616	1,55
8,774	2,02	9,327	1,87	9,210	1,90	8,483	2,10	8,508	2,10
9,069	1,94	8,351	2,14	8,854	2,00	8,655	2,05	9,188	1,91
10,888	1,49	9,220	1,90	8,865	2,01	9,096	1,94	8,650	2,06

Згідно отриманих у таблиці 3.5 результатів, можливий найвищий рівень чистої поточної вартості складає 2,56 млн. грн, а можливий найнижчий – 1,4 млн. грн.

5. На основі отриманих результатів визначаємо квадратичний рівень варіації: $0,465/1,9=24,4\%$

Таким керуючись загальноприйнятим ранжуванням рівня проектного ризику за значеннями квадратичного рівня варіації (до 33%), можна зробити висновок про незначний ризик.

5. Також на основі генерованих значень чистої поточної вартості визначимо довірчі межі середньої чистої поточної вартості проекту. Взевши із статистичних таблиць, що для $\beta = 0,99$ $t(0,99) = 2,58$, за формулою:

$$\bar{X} - t(\beta)\sqrt{\frac{\sigma^2}{n}} < X < \bar{X} + t(\beta)\sqrt{\frac{\sigma^2}{n}}, \quad (3.1)$$

де β – довірна ймовірність (надійність).

Отримаємо:

$$19,072 - 2,58 \sqrt{\frac{2,835^2}{100}} < X < 19,072 + 2,58 \sqrt{\frac{2,835^2}{100}}.$$

Таким чином з ймовірністю 0,99 можна стверджувати, що середня чиста поточна вартість проекту буде коливатися від 1,81 млн.грн до 1,98 млн.грн. Діапазон коливання незначний, що ще раз підтверджує гіпотезу про незначний ризик.

Підсумуємо пропозиції щодо досліджуваного підприємства у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 - Рекомендовані заходи щодо активізації інвестиційної діяльності ТОВ «Мегатекс Індастріал»

Рекомендовані заходи	Короткий зміст та метод здійснення заходу	Цілі, що досягаються	Показники ефективності, що характеризують результат
1. Формування системи напрямів зростання інвестиційного потенціалу підприємства	Необхідно зосередити увагу на організаційно-управлінському, фінансово-економічному та виробничому напрямках зростання інвестиційного потенціалу із наданням вищої пріоритетності фінансово-економічному напрямку	Зростання інвестиційного потенціалу підприємства та його конкурентних переваг	Внаслідок зростання інвестиційного потенціалу покращуються якісні показники, які характеризують інвестиційну діяльність, а також фінансові показники діяльності, насамперед, такі як валовий прибуток
2. Впровадити проект спорудження когенераційної станції	Когенераційна станція буде використовувати тепло вихлопних газів газових турбін, що працюють для приводу компресорів на газокompресорній станції	Впровадження проекту надасть можливість: – виробляти близько 35 тис. МВт·год/рік електроенергії, лише з використанням скидного енергопотенціалу, без додаткового споживання палива. – створити робочі місця, як тимчасові (під час спорудження установки) так й постійні (під час експлуатації нової установки - принаймні 8 постійних робочих місць) – привернути увагу до енергозберігаючих технологій	Чисті вигоди від проекту складуть 5,88 млн.грн, період окупності 6 років. Проект характеризується незначним ризиком: квадратичний рівень варіації – 24%.

ВИСНОВКИ

Інвестиційна діяльність є одним з основних напрямків розширення та відтворення основних фондів і виробничих потужностей господарства на базі науково-технічного прогресу, що уможлиблює регулювання розвитку економіки, істотне підвищення її ефективності.

Ефективність інвестиційної діяльності залежить від рівня розвитку капітального будівництва та промислово-будівельного комплексів, що у свою чергу замовляється виробничим потенціалом їх матеріально-технічної бази, кваліфікацію виконавців, науково технічним рівнем проектних рішень, станом організації та планування інвестиційного процесу, забезпечення його фінансовими ресурсами.

В останні роки в Україні знижувалися не тільки фізичні обсяги інвестицій в основний капітал, але і частка капіталовкладень виробничого призначення з 88,34% у 2021 р. до 72,02% у 2022р. Частка інвестицій невиробничого призначення навпаки щорічно зростає в середньому на 2%. Загалом загальновідомо, що динаміка ВВП на рівні 5,5% та вище потребує прискорення зростання інвестицій у 1,5 рази, до рівня 13-14%. Звичайно, за умов підвищення ефективності капіталовкладень такий темп міг би бути скоригований у сторону зниження. На жаль реалії інвестиційної діяльності зовсім інші. Війна все змінила.

Фінансова криза 2018 року негативно вплинула на інвестиційний процес як у реальному, так і в фінансовому секторі. У 2019 році всі показники інвестицій суттєво знизилися.

2022 рік характеризується на фоні війни “втечею” з України інвесторів.

Загалом інвестиційна активність в Україні у 2021р поступово занепадала, але все ж таки особлива увага має приділятися дослідженню регіональних аспектів інвестиційної діяльності, актуальність чого зростає відповідно до складності соціально-економічних умов України:

Товариство «Мегатекс Індастріал» зареєстроване у 2011 році. В м.Старокостянтинів Хмельницької області завод завод був збудований у 2015 році. Його виробничі потужності дозволяють випускати понад 3 мільйони акумуляторів на рік.

Географія поширення продукції охоплює всю територію України, а також частково Молдову та країни Середньої Азії, що свідчить про конкурентоспроможність продукції.

Висока оцінка споживачів була визначальною в оцінці праці колективу і на державному рівні. Так Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики, Хмельницька обласна державна адміністрація та Хмельницький Державний центр стандартизації, метрології та сертифікації відзначили підприємство у номінації "Товари для населення" на Всеукраїнському конкурсі якості продукції "100 кращих товарів України" у 2017, 2018 та 2020 роках. У 2020 році трудовий колектив «Мегатекс Індастріал» було занесено на обласну дошку пошани та відзначено як "Кращих працівників Хмельницької області".

Підприємство здійснює свою діяльність у наступних напрямках:

- виробництво стартерних акумуляторних батарей;
- оптова та роздрібна торгівля продукцією, отриманою в результаті різноманітної переробки, а також торгово-посередницька діяльність.

Одним із основних економічних показників визнається дохід, адже саме він обумовлює значення інших, і в першу чергу – фінансові результати діяльності бізнесу. У ТОВ «Мегатекс Індастріал» чистий дохід з кожним досліджуваним роком зростає. Так за період 2020-2021рр. чистий дохід підприємства зріс з 33060 тис грн до 37985 тис грн. У 2022р. рівень чистого доходу зріс на 17,9% і склав 44514 тис грн. Подібним чином змінюється також валовий дохід підприємства.

Слід відзначити, що зростання рівня доходу від основної діяльності, насамперед, пов'язано із зростанням попиту на продукцію, яка на сьогоднішній день є базовою сировиною для інших товарів. Несприятливим моментом є те, що зріс вплив найбільш дестабілізуючих факторів зовнішнього середовища на

господарську діяльність досліджуваного підприємства – це війна, яка все повністю змінила.

Ще одним надзвичайно важливим аспектом активізації інвестиційної діяльності є розроблення системи оцінок значень показників і співвідношень між ними. Адже, як показав аналіз немає чіткого уявлення про ієрархію показників інвестиційної діяльності, їх цінність. Наприклад, на думку одних фахівців основним показником інвестиційної діяльності взагалі має бути звичайний обсяг впроваджених інвестицій, а на думку інших – обсяг не має жодного значення, необхідно оцінювати результати від їх впровадження. Безумовно, що і перша і друга позиція слушні, але слід розробити саму систему показників інвестиційної діяльності, які б були узгоджені між собою.

Пріоритетність виділених напрямів активізації інвестиційної діяльності є досить неоднорідною. Так найбільш пріоритетним напрямом, згідно думок експертів, є напрям пов'язаний із комплексом фінансово-економічних заходів, його значущість становить 0,59. Досить важливим напрямом є напрям, пов'язаний із комплексом технологічно-виробничих заходів, його значущість становить 0,26.

З метою активізації інвестиційної діяльності та забезпечення економії енергії запропонований для впровадження проект будівництва когенераційної установки за газотурбінними двигунами загальною потужністю 5 МВт.

Метою проекту є утилізація теплоти вихлопних газів, що викидаються газовими турбінами на газокompресорній станції підприємства. Впровадження проекту дозволить отримати 5 МВт електрогенеруючих потужностей та виробляти близько 35 тис. МВт·год електроенергії лише шляхом утилізації скидного тепла без додаткового спалювання природного газу. Вироблена електроенергія буде продаватися в національну електромережу. На даний момент все скидне тепло викидається в атмосферу без будь-якої корисної утилізації (виробництва енергії), що також призводить до зростання теплового забруднення атмосфери. Таким чином, проект спрямований на запобігання

такої енерго-неощадної практики шляхом утилізації скидного тепла для виробництва електричної та теплової енергії.

Чисті вигоди від проекту складуть 5,6 млн.грн, період окупності 6 років.

Проект характеризується незначним ризиком: квадратичний рівень варіації – 24%.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

1. Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" // Все про бухоблік. – 1998. – № 76.
2. Герасимчук В.Г. Маркетинг: теорія і практика: навчальний посібник / В.Г. Герасимчук - К.: Вища школа, 1994. – 195с.
3. Демченко В.С. Системный анализ деятельности предприятий / В.С. Демченко, В.И Милета. - М.: Финансы и статистика, 2000. – 245с.
4. Дикань В.Л. Обеспечение конкурентоспособности предприятия / В.Л. Дикань. – Харьков.: Основа, 2005. – 270с.
5. Дракер П.Ф. Управление, нацеленное на результаты / П.Ф. Дракер.- Пер. с англ. -М.: Технология школ бизнеса, 1993. - 192с.
6. Иванов Ю.Б. Конкурентоспособность продукции. Теоретико – методологический аспект / Ю.Б. Иванов. - Кременчуг: Альфа, 1994. – 218с.
7. Иванов Ю.Б. Конкурентоспособность предприятия в условиях формирования рыночных отношений / Ю.Б. Иванов. – Харьков.: ХНУ, 1997. – 185с.
8. Каракоз И.И. Теория экономического анализа / И.И. Каракоз, В.И.Самборский.-К.: Вища школа, 2006. – 360с.
9. Карлоф Б. Деловая стратегия: концепция, содержание, символы / Б.Карлоф.- Пер. с англ. - М.: Экономика,1991. - 239с.
10. Кинг У. Стратегическое планирование и хозяйственная практика / У.Кинг, Д.М Клиланд.-М. : Прогресс, 1982.-399с.
11. Кирцнер И. Конкуренция и предпринимательство / И. Кирцнер. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 239с.
12. Курбатов К.Є. Маркетинг і організаційно – економічні умови розвитку збутової діяльності в ринкових умовах / К.Є.Курбатов. – Харків.: Альфа, 1996. – 246с.
13. Математические методы и модели в планировании: учебное пособие для вузов / под ред. А.И. Карасева и др. - М.: Экономика, 2000. - 240с.

14. Менеджмент организации: учебное пособие / З.П. Румянцева, Н.А.Самоматин, Р.З. Акбердин. - М.: ИНФРА-М, 1996. - 432с.
15. Пастернак – Таранушенко Г.Д. Конкуренция: курс лекций и практических на русском и украинском языках / Г.Д Пастернак – Таранушенко, В.Д. Рожок. – К.: ЦУЛ, 2002. – 322с.
16. Поліщук В.М. Управління конкурентоздатністю виробництва в галузях АПК / В.М. Поліщук.– К.: Наука, 2007. – 380с.
17. Пономаренко В.С. Технологи стратегического управления / В.С. Пономаренко, З.П. Румянцева, Н.А.Самоматин, Р.З. Акбердин. - М.: ИНФРА-М, 1996. - 432с.
18. Томпсон А.А. Стратегический менеджмент: Учебник [для студ. высш. учеб.зав.] / А.А.Томпсон, А.Дж Стрикленд. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 576с.
19. Фатхутдинов Р.А. Менеджмент конкурентоспособности товара / Р.А.Фатхутдинов. – М.: Бизнес-школа, 1995. – 434с.
20. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: экономика, маркетинг, менеджмент / Р.А.Фатхутдинов. – М.: Маркетинг, 2002. – 892с.
21. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Р.А.Фатхутдинов. – М.: ИНФРА-М. – 2002, 312с.
22. Фионин В. Показатели эффективности управления: учебник / В.Фионин, А.Терешин.- М. : Трио – 2007 – 434с.
23. Фостер Р. Обновление производства: атакующие выигрывают / Р.Фостер, М. Мікензі. - М.: Прогресс, 2000. – 272с.
24. Хизрич Р. Предпринимательство, или как завести собственное дело и добиться успеха. Финансирование нового предприятия / Р.Хизрич, М. Питерс. - М.: Прогресс, 2004. - 193с.
25. Хейне П. Экономический образ мышления / П. Хейне.- М.: Новости, 2005. - 704с.

